

Nr 36.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1931 kl. 7 f. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 24 februari 1931 till riksdagen avlämnad proposition, nr 100, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag).

Härigenom förordnas som följer:

1 KAP.

Lagens tillämplighetsområde.

1 §.

Till skydd mot sådant samhällsskadligt levnadssätt, som i denna lag be-tecknas såsom vanart, och för tillrättaförande av dem, vilka göra sig skyldiga därtill, skola åtgärder vidtagas i enlighet med vad nedan är stadgat.

2 §.

Vanart föreligger, då någon, som fyllt aderton år, undandrager sig att efter förmåga ärligen försörja sig och tillika

1. under kringstrykande eller eljest för ett liv, som giver grundad anledning till antagande, att han, annorledes än genom leverne som avses i 3 §, på ohederligt sätt förskaffar sig medel till sitt uppehälle, eller som innebär fara för allmän ordning eller säkerhet; eller

2. gör sig förfallen till bettleri eller tillåter barn, som står under hans vårdnad eller uppsikt, att bettla eller använder barn eller andra att bettla för sin räkning.

3 §.

Vanart föreligger jämväl,

1. då någon, som fyllt aderton år, är hemfallen åt otuktigt leverne i tillfälliga förbindelser och därjämte till otukt förleder ungdom eller genom sitt leverne åstadkommer särskild fara för sådant förledande eller genom inbjudan till otukt väcker anstöt å ställe, som i 11 kap. 15 § strafflagen sägs, eller genom sitt leverne verkar störande för närboende eller andra,

eller

2. då någon, som fyllt aderton men ej tjuguet år, är, utan att sådana särskilda omständigheter föreligga som avses under 1, hemfallen åt otuktigt leverne i tillfälliga förbindelser samt till följd därav uppenbar fara är för handen, att han icke kommer att efter förmåga ärligen försörja sig.

2 KAP.

Om särskilda samhällsorgan för behandling av ärenden enligt denna lag.

4 §.

Närmaste befattningen med ärenden enligt denna lag tillkommer, såvitt angår den, som är under tjuguet år, barnavårdsnämnden samt beträffande den, som fyllt tjuguet år, skyddsnämnd.

Skyddsnämnd skall finnas i varje stad och landsfiskalsdistrikt, så ock i köping med egen polischef. I annan köping och i municipalsamhälle skall ock skyddsnämnd inrättas, så framt det av länsstyrelsen prövas erforderligt.

Beträffande stad med ett invånarantal av minst 20,000 må Konungen, på framställning av stadsfullmäktige, förordna, att befattningen med de ärenden, som barnavårdsnämnd enligt denna lag har att handlägga, skall tillkomma en särskild nämnd. Angående sammansättningen av sådan nämnd skall gälla vad om barnavårdsnämnd finnes stadgat. Konungen meddelar de närmare bestämmelser rörande nämnden, som må finnas nödiga.

5 §.

Skyddsnämnden skall bestå av tre ledamöter. Av dem skall en vara vald av landstinget eller, såvitt angår skyddsnämnd i stad, som ej deltager i landsting, av stadsfullmäktige, en förordnad av länsstyrelsen och en självskreven.

Självskreven ledamot är:

i skyddsnämnd i stad, där polismästare finnes, polismästaren eller den befattningshavare vid polisväsendet, som enligt instruktion eller förordnande har att taga befattning med ärenden enligt denna lag, och i annan stad stadsfiskalen eller, om han är befriad från all befattning med polisväsendet, den som närmast under polischefen har inseende över polisväsendet; samt

i annan skyddsnämnd polischefen i orten eller den polisman, som av länsstyrelsen må hava förordnats att taga befattning med nyssnämnda ärenden.

Ordförande i nämnden förordnas av länsstyrelsen. Därest annan än den själv-

skrivne ledamoten utses till ordförande, förordnar länsstyrelsen jämväl vice ordförande i nämnden.

6 §.

För varje skyddsnämnd skola av landstinget eller stadsfullmäktige, så ock av länsstyrelsen utses en eller flera män eller kvinnor att tjänstgöra såsom ledamöter i nämnden ävensom suppleanter till det antal, som prövas erforderligt. De sålunda å vardera sidan utsedda skola vid varje års början efter samråd med ordföranden sig emellan fördela tjänstgöringsskyldigheten. Tjänstgöringstiden är fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde eller förordnandet meddelades. Avgår någon före tjänstgöringstidens utgång, utses annan i hans ställe för den återstående tiden. Såvitt möjligt böra till uppdraget utses personer, bosatta å samma ort som den självskrivne ledamoten. Samma person må utses för flera nämnder.

Av dem, landsting eller stadsfullmäktige välja, skall minst en vara kvinna. Beträffande valbarhet, obehörighet och rätt att avsäga sig uppdraget skall å landet vad om ledamot eller suppleant i kommunalnämnd och i stad vad om stadsfullmäktig är stadgat äga motsvarande tillämpning, dock att för valbarhet ej fordras att vara boende inom skyddsnämndens verksamhetsområde och att den, som är boende utom detta område, må avsäga sig uppdraget. Om valet, som bör ske före september månads utgång, skall länsstyrelsen omedelbart underrättas.

Länsstyrelse skall, där så ske kan, till uppdraget utse personer, som äga erfarenhet om socialt arbete; och bör tillfälle beredas organisationer, vilka inom orten utöva social hjälpverksamhet, att avgiva förslag å lämpliga personer. Där länsstyrelsen till ordförande förordnar av landsting eller stadsfullmäktige vald man, skall minst en av dem, länsstyrelsen utser, vara kvinna.

7 §.

När skyddsnämnd skall sammanträda, har ordföranden att inkalla övriga ledamöter med iakttagande av uppgjord tjänstgöringsfördelning. Handlägges ärende rörande kvinna, skall minst en av ledamöterna vara kvinna. Utebliver den, som inkallats, och är suppleant ej att tillgå, äger ordföranden inkalla annan behörig och lämplig person i den uteblivnes ställe.

8 §.

Ärende må icke hos skyddsnämnd företagas, med mindre nämnden är fulltalig.

Yppas inom skyddsnämnd vid besluts fattande olika meningar, gälle den, varom två förena sig. Har envar sin mening och kunna meningarna ej till varandra jämkas, skall ordförandens gälla.

9 §.

Där det för lagens tillämpning inom någon kommun finnes erforderligt, må barnavårdsnämnd och skyddsnämnd till sitt biträde kalla därtill skickade män och kvinnor.

Finnes ersättning åt sådant biträde böra utgå, ankommer det på kommunen att efter framställning av nämnden bestämma därom.

10 §.

Över barnavårdsnämnd och skyddsnämnd tillkommer befattningen med ärenden enligt denna lag en särskild domstol, benämnd skyddskollegium.

Skyddskollegium skall finnas i Stockholms stad och i varje län. Kollegiet eller, i fall som avses i 12 §, varje avdelning därav skall bestå av ordförande och tre andra ledamöter.

Ordföranden skall vara ordinarie innehavare av domarämbete och en av de övriga ledamöterna skall vara läkare. Dessa förordnas av Konungen. Återstående två ledamöter skola vara valda på sätt i 11 § sägs.

För vardera av de ledamöter, Konungen förordnar, utser Konungen tillika en eller flera suppleanter, uppfyllande de för ledamoten föreskrivna behörighetsvillkoren. Angående de suppleanter, som i övrigt skola finnas, är stadgat i 11 §.

Tjänstgöringstiden är fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då förordnandet meddelades eller valet skedde. Avgår någon före tjänstgöringstidens utgång, utses annan i hans ställe för den återstående tiden.

11 §.

För skyddskollegium eller, i fall som avses i 12 §, varje avdelning därav skola i Stockholms stad av stadsfullmäktige och i varje län av landstinget väljas tre personer att tjänstgöra såsom ledamöter, bland dem minst en kvinna, så ock suppleanter till det antal, som prövas erforderligt, bland dem likaledes minst en kvinna. I den mån så lämpligen kan ske, böra till uppdragen väljas personer, bosatta å samma ort som ordföranden. De valda skola vid varje års början efter samråd med ordföranden sig emellan fördela tjänstgöringsskyldigheten.

Finnas i län två landsting eller stad, som ej deltager i landsting, skall val, som nyss är sagt, förrättas av vardera landstinget samt av stadsfullmäktige i varje sådan stad; och skola de sålunda valda företrädesvis tjänstgöra vid handläggning av ärenden, som överlämnats från barnavårdsnämnd eller skyddsnämnd i det landstingsområde eller den stad, vars valmyndighet utsett dem. Samma person må utses av flera valmyndigheter.

Ledamot eller suppleant, som i denna paragraf avses, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må uppdraget innehavas av den, som är omyndig eller försatt i konkurstillstånd, ej heller av den, som på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, som ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till påföljd, som nu är sagd, eller är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd, eller är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

12 §.

Där med hänsyn till den arbetsbörda, som åvilar skyddskollegium, så finnes nödigt, äger Konungen förordna om inrättande av två eller flera avdelningar av kollegiet ävensom meddela de föreskrifter, som i anledning därav kunna påkallas.

13 §.

Den som ej avlagt domared skall, innan han tager säte i skyddskollegium, avlägga sådan ed inför ordföranden eller inför allmän underrätt.

14 §.

När skyddskollegium skall sammanträda, har ordföranden att inkalla övriga ledamöter med iakttagande av uppjord tjänstgöringsfördelning. Handlägges ärende rörande kvinna, skall minst en av ledamöterna vara kvinna. Utebliver den, som inkallats, eller finnes han vara av jäv hindrad att tjänstgöra och är suppleant ej att tillgå, äger ordföranden inkalla annan behörig och lämplig person i den uteblivnes eller jäviges ställe.

15 §.

Ärende må icke hos skyddskollegium företagas, med mindre kollegiet är fulltaligt.

Vad de flesta i skyddskollegium säga gälle för kollegiets beslut. Vid lika röstetal gälle den mening, ordföranden omfattar. Äro flera meningar och finnes efter jämkning flertal för en av dem vara för handen, gälle den meningen. Kunna meningarna ej till varandra sålunda jämkas, gälle ordförandens. För beslut om intagande å allmän arbetsanstalt enligt 29 eller 30 § erfordras, att ordföranden biträder beslutet.

3 KAP.

Om ärendenas behandling hos barnavårdsnämnd och skyddsnämnd.

16 §.

Beträdes någon av polisman med vanart, som avses i 2 §, skall han inställas inför den barnavårdsnämnd eller skyddsnämnd, som enligt 4 § har att handlägga ärendet, för undergående av förhör; är det erforderligt, må han anhållas i avbidan på nämndens beslut i ärendet.

Erhåller fattigvårdsstyrelse, hälsovårdsnämnd, nykterhetsnämnd eller polismyndighet kännedom om fall av vanart, som avses i 3 §, skall anmälan därom ofördröjligen göras hos barnavårdsnämnden eller skyddsnämnden. Kan namn, ålder eller bostad beträffande den, om vilken är fråga, icke utrönas utan att han därom varder hörd, äger polismyndighet föranstalta om sådant förhör. Har han för dylikt ändamål anhållits, skall han omedelbart efter förhöret lös-givas. Finnes det sedermera, att han lämnat oriktiga uppgifter, må han anhållas för att inställas inför nämnden.

Jämväl i annat fall än ovan sägs må barnavårdsnämnd eller skyddsnämnd, när anledning därtill föreligger, till handläggning upptaga å nämnden ankommande fråga om vidtagande av åtgärder enligt denna lag.

Där den, om vilken i ärendet är fråga, icke inställes inför nämnden, äger nämnden eller ordföranden kalla honom till personlig inställelse inför nämnden eller någon av denna utsedd person för undergående av förhör; är han bevisligen kallad, men utebliver han utan laga förfall, äger nämnden hos polismyndigheten erhålla handräckning för hans hämtande.

När omständigheterna därtill föranleda, må nämnden före meddelandet av slutligt beslut i ärendet lösgiva anhållen person.

17 §.

Nämnden skall utan dröjsmål verkställa erforderlig undersökning i ärendet. Å ordföranden eller annan, som nämnden i sådant hänseende bemyndigat, ankommer därvid att angående den, om vilken i ärendet är fråga, införskaffa upplysning från det i 61 § omnämnda centralregistret, så framt det icke är känt, att han ej förekommer i registret, ävensom att, där så anses nödigt, begära utdrag av straffregistret. Vid undersökningen böra utredas de omständigheter, som föranlett ingripandet mot honom, den kommun, i vilken han vistades, då ingripandet ägde rum, hans uppehållsorter och sysselsättning under den närmast förflutna tiden, hans hälsotillstånd, möjlighet att försörja sig samt levnadsförhållanden i övrigt, så ock vad eljest kan vara av betydelse vid ärendets prövning. Då förhör hålles, skall protokoll föras över vad därvid förekommer.

Finnes uppenbart, att vanart ej föreligger, eller anser nämnden vård, som avses i 18 §, vara erforderlig, må undersökningen efter omständigheterna begränsas.

Där nämnden kallat någon, som är boende eller uppehåller sig inom nämndens verksamhetsområde, till inställelse vid förhör inför nämnden eller någon av nämnden utsedd person för att meddela upplysning i något till nämndens behandling hörande ärende, är han pliktig att hörsamma kallelsen, såvida han minst fyra dagar förut erhållit del därav. Utebliver han utan laga förfall, äger nämnden fälla honom att böta fem kronor och genom vite tillhålla honom att inställa sig. I fall av tredska äger nämnden fälla honom till vitet samt förelägga högre vite. Vitena må dock tillsammans ej överstiga trettio kronor. Kan den tredska ändå ej förmås till inställelse, äger nämnden erhålla handräckning hos polismyndigheten för hans hämtande. I fråga om ersättning till den, som inställt sig, skall vad angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål finnes stadgat äga motsvarande tillämpning; dock skall ersättningen alltid stanna å statsverket.

18 §.

Finnes beträffande den, om vilken i ärendet är fråga, skäl att vidtaga åtgärd enligt gällande lagstiftning om fattigvård eller om alkoholistvård eller föreligger ett ej blott tillfälligt behov av sjukvård eller annan dylik vård, och prövas det tjänligare att bereda honom sålunda erforderlig vård än att vid-

taga åtgärd enligt denna lag, skall nämnden ofördröjligen söka föranstalta, att vård, som nyss sagts, kommer till stånd.

Är han varaktigt oförmögen till arbete och på den grund i behov av vård å vårdanstalt, men finnes anledning antaga, att hans intagande å sådan anstalt skulle äventyra ordningens upprätthållande därstädes eller i annat hänseende medföra synnerlig olägenhet för anstalten, må nämnden, därest han förut varit föremål för åtgärd enligt 19, 20 eller 29 §, överlämna ärendet till skyddsskollegiets prövning.

19 §.

Kommer vård, som avses i 18 § första stycket, icke till stånd och finnes vanart föreligga, skall nämnden tillhålla den felande att föra ett ordentligt liv samt allvarligt erinra honom om de påföljder, som i annat fall kunna inträda för honom.

Då omständigheterna därtill föranleda, må nämnden ställa den felande under övervakning på sätt i 62 § sägs.

Där det prövas vara till gagn för den felandes tillrättaförande, skall nämnden söka vara honom behjälplig med anskaffande av arbete eller vidtaga annan tjänlig åtgärd; och bör i ty fall efter omständigheterna hänvändelse ske till arbetsförmedlingsanstalt, myndighet, som handhar ledningen av allmänt arbetsföretag, annan offentlig eller enskild institution, hans anhöriga eller andra, som kunna finnas lämpliga och villiga att omhändertaga honom eller att eljest bereda honom tillfälle att efter förmåga ärligen försörja sig och föra ett ordentligt liv. I avvaktan på sådan hjälpåtgärds vidtagande skall nämnden, i den mån det erfordras, söka bereda honom husrum och uppehälle mot fullgörande av arbete.

Mottager den felande vid allmänt arbetsföretag anvisat arbete eller vill han ingå å hem eller anstalt, som upprättats av kommun, förening eller stiftelse, äger nämnden, ändå att han icke ställes under övervakning, föreskriva, att han skall kvarbliva i arbetet eller å hemmet eller anstalten under viss tid, högst sex månader, ävensom i övrigt meddela honom de föreskrifter, som finnas erforderliga för hans rättelse.

20 §.

Vill den felande frivilligt ingå på allmän arbetsanstalt, som avses i denna lag, och förbinder han sig skriftligen att kvarstanna å sådan anstalt under viss tid, minst sex månader och högst två år, äger nämnden, när den finner skäl föreligga för hans intagande under den i förbindelsen angivna tiden och plats för honom kan beredas, i stället för att vidtaga åtgärd enligt 19 § medgiva, att han må intagas å anstalten. Är han omyndig, erfordras samtycke av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

Nämnden skall tillse, att han överföres till anstalten, samt dit insända handlingar och protokoll i ärendet jämte redogörelse för den av nämnden företagna undersökningen, i den mån handlingar och protokoll icke innefatta upplysning därom.

21 §.

Finnes återfall i vanart föreligga, i ty att den felande förut varit föremål för åtgärd enligt 19, 20 eller 29 §

och prövas åtgärd enligt 19 eller 20 § icke till gagn för hans tillrättaförande kunna vidtagas,

skall nämnden överlämna ärendet till skyddskollegiets prövning.

Återfall skall dock icke anses vara för handen, där den felande ej senare än fem år före hans inställelse inför nämnden varit föremål för beslut enligt 19 § eller efter frivilligt ingående enligt 20 § å allmän arbetsanstalt utskrivits därifrån.

Är fråga om vanart, som avses i 3 § under 1, må ärendet ej överlämnas till skyddskollegiets prövning, med mindre den felande undandrager sig att efter förmåga ärligen försörja sig eller till följd av hans leverne uppenbar fara är för handen, att han icke kommer att efter förmåga ärligen försörja sig, eller eljest synnerliga skäl därtill äro.

Förutom i fall, som ovan sägs, skall ärendet överlämnas till skyddskollegiets prövning, där den felande är okänd och undandrager sig att uppgiva namn och hemvist eller skälig anledning förekommer till antagande, att hans uppgift därom är oriktig, samt rätta förhållandet ej kan utronas.

22 §.

Där någon visar tredska att efterkomma i avseende å övervakning gällande bestämmelser eller i samband därmed eller med hjälpåtgärd meddelade föreskrifter, äger övervakaren, där sådan är förordnad, eller annan, som har uppsikt över honom, göra anmälan därom hos skyddsnämnden i orten eller, då fråga är om den, som är under tjuguet år, hos barnavårdsnämnden därstädes; och må nämnden efter verkställd undersökning, där ej omständigheterna föranleda till åtgärd enligt 19 eller 20 §, överlämna ärendet till skyddskollegiets prövning, dock att i fall av vanart, som avses i 3 § under 1, ärendet må överlämnas allenast, så framt någon av de i 21 § tredje stycket stadgade förut-sättningarna är för handen.

23 §.

Nämndens beslut skola antecknas till protokollet. Vidtager nämnden åtgärd enligt 19 § andra, tredje eller fjärde stycket eller 20 §, skall nämnden tillställa den felande skriftligt besked om åtgärden och vad han med hänsyn till densamma har att iakttaga.

24 §.

Då ärende överlämnas till skyddskollegiet, skall nämnden ofördröjligen till kollegiet insända handlingar och protokoll i ärendet jämte redogörelse för den däri företagna undersökningen, i den mån handlingar och protokoll icke innefatta upplysning därom. Äro prästbetyg och utdrag av straffregistret ej till-

gängliga, skall nämnden hos vederbörande begära dessa handlingar med anmodan om deras omedelbara översändande till kollegiet.

På nämndens föranstaltande skall den felande genom polismyndighetens försorg skyndsamt inställas hos skyddskollegiet; är han på fri fot, skall han för ändamålet tagas i förvar. Polismyndigheten skall ock till kollegiet insända hans signalement.

25 §.

Då undersökning eller annan åtgärd på barnavårdsnämnds eller skyddsnämnds föranstaltande vidtages i ärende angående vanart jämlikt 3 §, bör noga tillses, att den, som är föremål för behandling, icke utsättes för allmän uppmärksamhet eller onödigtvis störes i lovlig verksamhet.

Vad hos nämnd i dylika ärenden förekommit må ej yppas för obehöriga. Alla handlingar i dessa ärenden skola så förvaras, att de icke åtkommas av obehöriga.

4 KAP.

Om ärendenas behandling hos skyddskollegium.

26 §.

Har ärende överlämnats till skyddskollegium, skall kollegiet så snart ske kan och senast inom en vecka hålla förhör. Det åligger kollegiet att i övrigt verkställa erforderlig utredning. För sådant ändamål äger kollegiet eller dess ordförande att av polismyndighet påkalla den undersökning, som prövas erforderlig. Kollegiet eller dess ordförande äger ock inkalla dem, som kunna antagas hava kännedom i saken, för att vittna eller upplysningsvis höras. Den, som efter lag är jävig att vittna, må vid kollegiet höras utan ed, dock ej den, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller på grund av honom ådömd straffpåföljd är utestängd från behörighet och rättigheter, varom förmåles i 2 kap. 19 § strafflagen. Protokoll skall föras över vad vid förhör förekommer.

Vid förhör skola förhandlingarna vara offentliga. Ordföranden äger dock avvisa åhörare, som enligt vad känt är eller antagas må, ej fyllt aderton år. När den felande det begär, så ock eljest, när kollegiet finner omständigheterna därtill föranleda, skall handläggningen äga rum inom stängda dörrar, därvid kollegiet likväl må medgiva hans anhöriga ävensom andra, vilkas närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhöret, att övervara detsamma.

I fråga om biträde åt den felande vid ärendets behandling hos skyddskollegiet skall vad i lag finnes stadgat angående rättegångsbiträde åt häktad i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet; dock att på den felandes begäran biträde ej må förordnas, där det finnes uppenbart onödigt, att till biträde må utses även den, som icke avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov, samt att ersättning, som av allmänna medel tillerkännes biträde alltid skall stanna å statsverket.

Kan ärende ej avgöras å den dag, då dess behandling påbörjats, skall fortsatt handläggning äga rum snarast möjligt och senast inom en vecka från förra handläggningen, där ej särskilt förhållande nödvändiggör längre uppskov.

27 §.

Där så prövas nödigt för vinnande av ytterligare utredning rörande den felandes personliga förhållanden samt angående de åtgärder, som med hänsyn därtill må anses tjänligast för hans tillrättaförande, må skyddskollegiet förordna lämplig person att verkställa särskild undersökning i angivna hänseenden. Denne åtnjute efter kollegiets prövning av allmänna medel skäligt arvode för utfört arbete samt ersättning för nödvändiga utgifter. Beslut härom gånge i verkställighet, ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall, där det begäres, tillhandahållas utan avgift.

Finner kollegiet, att den, som skall höras såsom vittne eller upplysningsvis, är så avlägset boende, att hans hörande vid kollegiet är förenat med oskälig omgång eller kostnad, äger kollegiet förordna, att förhör angående uppgivna omständigheter skall äga rum vid den underrätt, som med hänsyn till tid och plats för dess sammanträden prövas lämplig. På framställning av kollegiet skall rättens ordförande låta till rätten inkalla dem, som skola höras.

28 §.

Utebliver utan laga förfall den, som enligt 26 § första stycket bevisligen kallats till inställelse inför skyddskollegiet, äger kollegiet fälla honom till böter, högst tjugufem kronor, och genom viten tillhålla honom att inställa sig samt i fall av tredska fälla honom till sålunda förelagda viten. Kan han ändå ej förmås till inställelse, må kollegiet låta hämta honom.

I fråga om ersättning till den som, efter kallelse enligt 26 § första stycket eller 27 § andra stycket, inställt sig inför skyddskollegiet eller underrätt, skall vad angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål finnes stadgat äga motsvarande tillämpning; dock skall ersättningen alltid stanna å statsverket.

29 §.

Finner skyddskollegiet vård enligt 18 § första stycket icke böra komma till stånd och framgår av utredningen i ärendet, antingen att återfall i vanart föreligger samt att, såvitt angår vanart som avses i 3 § under 1, någon av de i 21 § tredje stycket stadgade förutsättningarna för ärendets överlämnande till kollegiets prövning är för handen, eller ock att sådant fall föreligger, som avses i 21 § fjärde stycket eller 22 §,

skall av kollegiet tagas under omprövning, huruvida den felande kan antagas låta sig rätta genom åtgärd enligt 19 eller 20 §; och må kollegiet i sådant fall, där det anses lämpligen kunna ske, efter samråd med vederbörande barnavårdsnämnd eller skyddsnämnd besluta därom.

Finnes åtgärd, som nu sagts, ej böra ifrågakomma, skall kollegiet förordna om den felandes intagande å allmän arbetsanstalt.

30 §.

Ändå att den, om vilken i ärendet är fråga, är varaktigt oförmögen till arbete och på den grund i behov av vård å vårdanstalt, må skyddskollegiet, därest han förut varit föremål för åtgärd enligt 19, 20 eller 29 § och det finnes uppenbart, att hans intagande å sådan anstalt skulle äventyra ordningens upprätthållande därstädes eller i annat hänseende medföra synnerlig olägenhet för anstalten, förordna om hans intagande å allmän arbetsanstalt.

31 §.

Vid meddelande av beslut om intagande å allmän arbetsanstalt enligt 29 § må skyddskollegiet medgiva villkorligt anstånd med beslutets verkställande, när omständigheterna giva grundad anledning till antagande, att den felande skall låta sig rätta utan intagande å allmän arbetsanstalt. I sådant fall skall kollegiet, på sätt i 62 § sägs, ställa honom under övervakning under en prøvotid av två år.

Fullgör den felande ej i avseende å övervakningen gällande bestämmelser eller i samband därmed meddelade föreskrifter eller föranleder eljest särskilt förhållande därtill, må kollegiet, efter anmälan av övervakaren eller polismyndighet eller efter annorledes vunnen kännedom därom, förklara anståndet förverkat.

32 §.

När skäl därtill äro, äger skyddskollegiet förordna, att beslut om intagande å allmän arbetsanstalt skall verkställas utan hinder därav, att det ej äger laga kraft.

33 §.

Under ärendets handläggning må skyddskollegiet förordna, att den felande skall försättas på fri fot, där förening, stiftelse eller enskild person är villig att omhändertaga honom och detta prövas kunna ske på betryggande sätt, eller där eljest särskilda skäl föreligga. Har kollegiet försatt den felande på fri fot, äger kollegiet, när anledning därtill förekommer, förordna, att han ånyo skall tagas i förvar.

Förordnar kollegiet om vidtagande av åtgärd enligt 19 § tredje stycket eller medgives den felande att frivilligt ingå på allmän arbetsanstalt, skall han försättas på fri fot; dock må kollegiet, när omständigheterna därtill föranleda, besluta, att den felande i avbidan på beslutets verkställande fortfarande skall hållas i förvar.

Beslutar kollegiet, att den felande skall intagas å allmän arbetsanstalt, må kollegiet under de förutsättningar, som i första stycket angivas, förordna om hans försättande på fri fot, till dess beslutet vunnit laga kraft eller den felande, på sätt i 35 § sägs, förklarar sig nöjd med detsamma eller över beslutet anförda besvär blivit avgjorda.

34 §.

Är den felande tagen i förvar, skall skyddskollegiets beslut om hans intagande å allmän arbetsanstalt jämte fullständig besvärshänvisning genast avkunnas för honom. I varje fall skall beslutet jämte besvärshänvisningen skriftligen delgivas honom mot bevis; och skall delgivningen verkställas inom tre dagar eller, om hinder därför möter, så snart ske kan.

Beslutar kollegiet vidtagande av åtgärd enligt 19 § andra, tredje eller fjärde stycket eller 20 §, skall skriftligt besked om åtgärden och vad den felande med hänsyn till densamma har att iakttaga tillställas honom.

35 §.

Å länsstyrelsen ankommer att förordna om verkställighet av beslut om intagande å allmän arbetsanstalt.

Har den, som beslutet rör, inför länsstyrelsen eller magistrat eller i vittens närvaro inför tillsyningsman eller föreståndare vid häkte, ordförande i magistrat, polismästare eller landsfogde avgivit förklaring, att han åtnöjes med beslutet, skall detsamma genast gå i verkställighet. Sådan förklaring skall ej gälla, med mindre han haft betänketid under två dagar, sedan beslutet avkunnades för honom eller, om det ej avkunnats, blev honom skriftligen delgivet. Om förklaring, som avgivits annorledes än inför länsstyrelsen, skall denna ofördröjligen underrättas. Avgiven förklaring må ej återtagas.

Underrättelse om verkställighetsbeslut skall ofördröjligen sändas till vederbörande allmänna arbetsanstalt. Sist inom åtta dagar efter det den, som beslutet rör, förklarat sig nöjd med detsamma eller beslutet vunnit laga kraft, skola ock fullständiga protokoll samt handlingarna i ärendet dit översändas.

36 §.

Har verkställighet av beslut om intagande å allmän arbetsanstalt till följd av medgivet anstånd eller av annan anledning ej påbörjats inom två år efter beslutets meddelande, vare det förfallet.

5 KAP.

Om anstaltsvård och eftervårdande verksamhet.

37 §.

Allmän arbetsanstalt enligt denna lag är

1. anstalt eller avdelning därav, som av staten för sådant ändamål inrättats; eller
2. av landsting, kommun, förening eller stiftelse anordnad anstalt eller avdelning därav, vilken av Konungen erkänts såsom allmän arbetsanstalt; sådant erkännande kan när som helst återkallas.

De, som ej fyllt tjuguet år, skola intagas å särskild, för ungdom avsedd allmän arbetsanstalt eller å särskild, för ungdom anordnad avdelning därav.

Allmän arbetsanstalt skall stå under ledning av en styrelse, i fråga om vilken Konungen meddelar närmare bestämmelser.

38 §.

Allmänna arbetsanstalterna skola stå under uppsikt av socialstyrelsen.

39 §.

Män och kvinnor må ej intagas å samma anstalt.

De, som äro intagna å allmän arbetsanstalt och icke äro varaktigt oförmögna till arbete, skola där hållas till lämpligt arbete, vilket bör så anordnas, att envar, i den mån det kan ske, får en sysselsättning, som för hans tillrättaförande och framtida försörjningsmöjligheter finnes tjänlig. De intagna böra efter ålder, anlag och arbetsförmåga samt med hänsyn till mottaglighet för rättelse, föregående anstaltsvistelse eller för brott undergånget straff såvitt möjligt hållas skilda.

Den i 38 § omförmälda uppsiktsmyndigheten äger förordna om överflyttning av intagen person från en allmän arbetsanstalt till en annan; sådant förordnande må genast gå i verkställighet.

40 §.

Den, som enligt 20 eller 29 § intagits å allmän arbetsanstalt, skall å sådan anstalt kvarhållas, till dess grundad anledning föreligger till antagande, att han efter utskrivning kommer att efter förmåga ärligen försörja sig och föra ett ordentligt liv. Är han intagen enligt förordnande av skyddskollegium, må han dock ej utskrivas tidigare än ett år efter intagandet, utan att synnerliga skäl därtill äro, och ej heller senare än tre år därefter. Har han frivilligt ingått, må han icke kvarhållas under längre tid, än som angives i den skriftliga förbindelsen. Beträffande den sålunda bestämda längsta tiden för kvarhållande gälla de undantag, som stadgas i 41, 45, 46, 48 och 49 §§.

Har någon intagits jämlikt 30 §, skall han kvarhållas, till dess han finnes kunna utan olägenhet överflyttas till vårdanstalt.

När synnerligen ömmande skäl föreligga, må den intagne av anstaltens förståndare erhålla tillstånd att för viss, kort tid lämna anstalten.

41 §.

Den, som enligt förordnande av skyddskollegium jämlikt 29 § intagits å allmän arbetsanstalt, må efter utgången av den i 40 § stadgade tid av tre år kvarhållas tills vidare under följande förutsättningar, nämligen:

1. att han förut, efter fyllda tjuguet år, minst fem gånger varit enligt denna lag intagen å allmän arbetsanstalt;
2. att han, efter fyllda tjuguet år, i sammanlagt minst tio år varit enligt denna lag intagen å allmän arbetsanstalt eller undergått straffarbete;
3. att skyddskollegiets förordnande meddelats inom fem år från senaste utskrivning eller frigivning; samt

4. att han med hänsyn till sin sinnesart samt sitt föregående liv och förhållande i anstalten måste antagas i händelse av utskrivning icke komma att efter förmåga ärligen försörja sig och föra ett ordentligt liv eller att han uppenbarligen är vådlig för annans säkerhet till person eller egendom.

42 §.

Kvarhålles någon jämlikt 40 § andra stycket eller 41 § å allmän arbetsanstalt utöver tre år, skall fråga om hans utskrivning sedermera minst en gång under varje kalenderår upptagas till prövning.

Där ej i särskilda fall annan anordning prövas lämpligare, skall den, som sålunda kvarhålles, intagas å särskild asylavdelning, förlagd inom eller i anslutning till allmän arbetsanstalt.

43 §.

Har någon, som intagits å allmän arbetsanstalt, blivit överflyttad till straffanstalt för undergående av honom ådömt frihetsstraff eller förvandlingsstraff för böter, eller har han avvikit från arbetsanstalten, skall den tid, under vilken han sålunda ej vistats å anstalten, icke medräknas vid bestämmande av den tid, han längst må kvarhållas.

44 §.

Bliver någon, under det han är intagen å allmän arbetsanstalt, varaktigt oförmögen till arbete, skall han utskrivas från anstalten och överlämnas till länsstyrelsen i det län, där ingripande mot honom av barnavårdsnämnd eller skyddsnämnd senast ägde rum; och har länsstyrelsen att efter omständigheterna föranstalta om tjänlig vård eller vidtaga annan lämplig åtgärd. I dylikt fall skall beträffande rätt till fattigvård såsom vistelsesamhälle anses den kommun, där han enligt protokollet i ärendet vistades, då nämndens ingripande ägde rum.

Har den arbetsoförmögne intagits enligt förordnande av skyddskollegium och är han i behov av vård å vårdanstalt men finnes det uppenbart, att hans intagande å sådan anstalt skulle äventyra ordningens upprätthållande därstädes eller i annat hänseende medföra synnerlig olägenhet för anstalten, må dock beslutas, att vad i första stycket sägs icke skall tillämpas beträffande honom; och skall därefter så anses, som hade han intagits jämlikt 30 §.

45 §.

Å allmän arbetsanstalt intagen person, som på grund av sinnessjukdom eller sinnesslöhet är i behov av särskild vård, må kvarhållas å anstalten, till dess sådan vård annorstädes kan beredas honom.

46 §.

Vill någon, som enligt förordnande av skyddskollegium är intagen å allmän arbetsanstalt, frivilligt kvarstanna å anstalten efter det han enligt 40 §

skall därifrån utskrivas, må det, när skäl därtill äro, medgivas för viss tid, varje gång högst ett år, under villkor att han skriftligen förbinder sig att kvarstanna under den tid, som bestämmes. Är han omyndig, erfordras samtycke av den, som enligt lag har att sörja för hans person.

Vad i första stycket stadgats skall gälla jämväl den, som frivilligt ingått å allmän arbetsanstalt, dock att det ej må medgivas honom att sålunda kvarstanna å anstalten längre tid än ett år.

47 §.

Kan åt den, som är intagen å allmän arbetsanstalt, beredas lämplig sysselsättning utanför anstalten, och prövas det vara till gagn för hans övergång till hederlig självförsörjning och ordentligt liv i frihet, må viss tids försöksvistelse utom anstalten medgivas honom. Vistelsen utom anstalten under tiden för sådan försökspermission räknas såsom anstaltsvistelse; och må, då tiden för kvarhållande är begränsad, försökspermission ej utsträckas över denna tid.

För beredande av sysselsättning åt den, som finnes böra försökspermitteras, och för hans förhjälpande till ort, där sysselsättning erhållits, har anstaltens styrelse att anlita organisation, som utövar social hjälpverksamhet, eller enskild person, vilken finnes lämplig och villig att omhändertaga honom. Där det ej på grund av särskilda omständigheter anses obehövt, skall han under permissionstiden ställas under övervakning på sätt i 62 § sägs.

48 §.

Fullgör den försökspermitterade ej i avseende å övervakning gällande bestämmelser eller i samband därmed meddelade föreskrifter eller föranleder eljest särskilt förhållande därtill, må anstaltens styrelse, efter anmälan av övervakaren eller polismyndighet eller efter annorledes vunnen kännedom därom, låta återhämta honom till anstalten.

I det fall, att återhämtandet till anstalten skett på grund av bristande fullgörande av nämnda föreskrifter, må han där kvarhållas ytterligare högst sex månader utöver den tid, varunder detta eljest längst kunnat ske; dock att den, som frivilligt ingått eller frivilligt kvarstannat å anstalten, ej i något fall må kvarhållas under längre tid, än som angives i den skriftliga förbindelsen.

Har ej före permissionstidens utgång fråga väckts om hans återhämtande till anstalten, skall beslut meddelas om utskrivning; dock att, där de i 41 § under 1—3 angivna förutsättningarna äro för handen, jämväl ny permission kan beviljas.

49 §.

Då utskrivning av den, som vistas å allmän arbetsanstalt, skall äga rum, har anstaltens styrelse att med anlitan av organisation, som utövar social hjälpverksamhet, eller enskild person söka i tid bereda honom lämplig syssel-

sättning och förhjälpa honom till ort, där sådan erhållits, eller vidtaga andra tjänliga åtgärder till hans bistånd.

Därest lämplig sysselsättning finnes icke kunna omedelbart beredas honom, må han, när skäl därtill äro och han intagits enligt förordnande av skyddskollegium, kvarhållas å anstalten, till dess sysselsättning kunnat anskaffas, dock högst fyra månader.

50 §.

Vid utskrivning från allmän arbetsanstalt må anstaltens styrelse, där så prövas nödigt, ställa den utskrivne under övervakning på sätt i 62 § sägs.

Visar den övervakade tredska att efterkomma i avseende å övervakningen gällande bestämmelser eller i samband därmed meddelade föreskrifter, äger övervakaren eller polismyndighet göra anmälan därom hos skydds nämnden i orten eller, då fråga är om den, som är under tjuguet år, hos barnavårdsnämnden därstädes; och må nämnden efter verkställd undersökning, där ej omständigheterna föranleda till åtgärd enligt 19 eller 20 §, med iakttagande av bestämmelserna i 24 § överlämna ärendet till skyddskollegiet, som har att pröva, huruvida förordnande bör meddelas om hans återintagande å allmän arbetsanstalt eller annan åtgärd vidtagas.

Varder den övervakade, enligt vad nu sagts, återintagen å sådan anstalt, må han ej kvarhållas under längre tid än ett år.

51 §.

Om kvarhållande å allmän arbetsanstalt, beviljande av försökspermission samt utskrivning från sådan anstalt beslutar anstaltens styrelse.

När skäl därtill äro, må även uppsiktsmyndigheten, efter anstaltsstyrelsens hörande, förordna om utskrivning.

52 §.

Polismyndighet har att på begäran meddela handräckning för återhämtande till allmän arbetsanstalt av den, som avvikit därifrån, och av försökspermissionerad, som anstaltsstyrelsen beslutit återhämta till anstalten.

6 KAP.

Om klagan och underställning i ärenden enligt denna lag.

53 §.

Över barnavårdsnämnds eller skyddsnämnds beslut må den, som beslutet rör, hos skyddskollegiet anföra besvär inom en månad från den dag, då han erhöi del av beslutet. Utan hinder av förd klagan må beslutet gå i verkställighet, där ej kollegiet annorlunda förordnar.

54 §.

Har skyddskollegium meddelat beslut om intagande å allmän arbetsanstalt om förverkande av villkorligt anstånd med sådant besluts verkställande, om påföljd för utevaro från förhör vid kollegiet eller om ersättning av allmänna medel, varom i 26 § tredje stycket, 27 § första stycket och 28 § andra stycket sägs, må ändring i beslutet sökas av den, som beslutet rör. Det åligger klagande att inom en vecka från den dag, då han skriftligen erhöi del av beslutet, till kollegiets ordförande inkomma med sina till Konungen ställda besvär. Ordföranden inforrar skyndsamt yttrande över besvären från barnavårdsnämnden eller skyddsnämnden, om anledning därtill föreligger, samt insänder därefter ofördröjligen till nedre justitierevisionen samtliga ärendet rörande handlingar tillika med utlåtande av kollegiet.

Klagan över beslut, som av skyddskollegium särskilt meddelats om någons tagande eller kvarhållande i förvar, må av honom föras i enahanda ordning, dock utan inskränkning till viss tid.

Över annat av skyddskollegium meddelat slutligt beslut, än ovan sägs, är klagan ej tillåten. Ej heller må särskild klagan föras, där skyddskollegium under ärendes handläggning meddelat annat beslut, än förut är sagt.

Av Konungen meddelat beslut om intagande å allmän arbetsanstalt och om förverkande av villkorligt anstånd med verkställande av sådant beslut över-sändes till länsstyrelsen för förordnande om verkställighet.

55 §.

Över beslut av styrelse för allmän arbetsanstalt må den, som beslutet rör, hos uppsiktsmyndigheten anföra besvär inom en månad från den dag, då han erhöi del av beslutet. Klagande åligger att inom nämnda tid inkomma med sina besvär till anstaltsstyrelsen, som jämte eget yttrande utan dröjsmål insänder besvären till uppsiktsmyndigheten.

Föreligga de i 41 § under 1—3 angivna förutsättningarna, skola såväl beslut om kvarhållande jämlikt nämnda paragraf som ock beslut om utskrivning alltid underställas uppsiktsmyndighetens prövning, evad besvär anföras eller ej. Lag samma vare, då jämlikt 42 eller 44 § beslut fattas av anstaltsstyrelse om kvarhållande eller utskrivning.

I de fall, där ej underställning sålunda skall ske, må anstaltsstyrelses beslut utan hinder av förd klagan gå i verkställighet, där ej uppsiktsmyndigheten annorlunda förordnar.

56 §.

Då uppsiktsmyndigheten handlägger fråga om kvarhållande eller utskrivning i fall, när underställning jämlikt 55 § skall äga rum, skola i avgörandet deltaga chefen för nämnda myndighet eller hans ställföreträdare, den ledamot, som inom ämbetsverket handlägger ärenden av ifrågavarande slag, annan ledamot, som avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov, samt två av Konungen särskilt förordnade ledamöter, av vilka den ene skall vara

legitimerad läkare med psykiatrisk utbildning och den andre vara eller hava varit ordinarie innehavare av domarämbete.

Sistnämnda två ledamöter ävensom en eller flera suppleanter för vardera av dem utses för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då förordnandet meddelades. Avgår någon av dem, skall ny ledamot eller suppleant utses för den återstående tiden. Suppleant skall uppfylla de för ledamoten stadgade behörighetsvillkoren.

Mot den, som deltagar i här avsedda beslut, gälle samma jäv, som i lag stadgas i fråga om domare.

Beslut må ej fattas, med mindre samtliga ledamöter eller suppleanter för dem deltaga i beslutet. Såsom uppsiktsmyndighetens beslut gälle den mening, varom de flesta förenat sig.

57 §.

I uppsiktsmyndighetens beslut må den, som beslutet rör, söka ändring hos Konungen i socialdepartementet före klockan tolv å trettionde dagen efter den, då klaganden erhöll del av beslutet.

58 §.

Där den, som hålles i förvar eller är intagen å allmän arbetsanstalt, behöver hjälp vid författande av besvär eller inlaga i anledning av beslut av skyddskollegium, anstaltsstyrelse eller uppsiktsmyndigheten, har länsstyrelsen eller tillsyningsmannen vid häktet eller ock anstaltsstyrelsen att tillse, att honom beredes den hjälp, som av förhållandena påkallas. Därest för ändamålet anlitas annan person än befattningshavare vid häkte eller arbetsanstalt, äger sådant biträde av allmänna medel erhålla gottgörelse med belopp, som den myndighet, vilken prövar beslutet, har att bestämma.

7 KAP.

Allmänna bestämmelser.

59 §.

I den mån ej i denna lag är särskilt stadgat, skall beträffande skyddskollegium och ärendenas behandling hos kollegiet lända till efterrättelse vad om underrätt och rättegången därstädes finnes föreskrivet, där det är tillämpligt.

Åtal mot ordförande eller annan ledamot i skyddskollegium för fel eller försummelse i ämbetet skall upptagas av den hovrätt, inom vars domvärjo kollegiet har sin verksamhet.

60 §.

Myndigheter, som handlägga ärenden enligt denna lag, böra låta sig angeläget vara att, i den mån sådant kan vara till gagn vid fullgörandet av deras åligganden, samarbeta med såväl fattigvårdsstyrelser, barnavårdsnämnder, nykterhetsnämnder och andra myndigheter som organisationer, vilka utöva social hjälpverksamhet.

61 §.

Hos uppsiktsmyndigheten skall föras ett för hela riket gemensamt centralregister angående dem, vilka blivit föremål för åtgärd enligt 19, 20, 29, 30 eller 50 § denna lag eller vilkas upptagande i registret eljest är eller varder föreskrivet.

Angående meddelande av utdrag av registret skall vad i 8 § 1, 3 och 4 mom. lagen om straffregister är stadgat äga motsvarande tillämpning.

62 §.

Övervakning skall anordnas för viss tid, uti det i 31 § avsedda fallet två år och i andra fall högst ett år. Till övervakare bör utses därtill lämplig person, förening eller stiftelse.

Övervakare har att öva tillsyn över den, som är ställd under övervakning, och söka befordra vad som kan lända till hans hjälp. Vid övervakningen bör noga tillses, att den övervakade icke utsättes för allmän uppmärksamhet eller onödigtvis störes i lovlig verksamhet.

Den övervakade skall föra ett ordentligt liv, bemöda sig om utväg till hederlig självförsörjning, städse hålla övervakaren underrättad om sin bostad och adress, på kallelse inställa sig hos honom samt ej lämna arbetsanställning utan att dessförinnan hava inhämtat hans råd.

Är den, som ställes under övervakning, under tjuguet år, må det kunna åläggas honom skyldighet, i visst avseende eller i allmänhet, att efterkomma föreskrift och foga sig i anordning, som övervakaren finner erforderlig för hans rättelse.

Vid anordnande av övervakning jämlikt 31 eller 47 § böra meddelas den övervakade de föreskrifter angående vistelseort, sysselsättning och annat, som finnas erforderliga för hans rättelse.

Där så prövas nödigt, må under övervakningstiden ändring ske i meddelade föreskrifter.

63 §.

Har arbete enligt denna lag anskaffats åt någon å annan ort än den, där han vistas, eller skall någon eljest på grund av meddelad föreskrift begiva sig till viss ort eller dit förflyttas, skall ersättning för resekostnad utgå av statsmedel i den omfattning och enligt de grunder, som Konungen bestämmer.

Kostnad för vård och uppehälle å allmän arbetsanstalt skall bestridas av statsverket. I fråga om anstalt, som ej inrättats av staten, bestämmer Konungen de grunder, enligt vilka ersättningen till anstalten skall utgå.

64 §.

Konungen meddelar närmare föreskrifter:

1. angående ersättning till ledamöter i skydds nämnd och skyddskollegium;
2. angående skyddskollegiernas verksamhet;

3. angående övervakning, särskild undersökning enligt 27 §. överflyttning från en allmän arbetsanstalt till en annan, försökspermission och utskrivning från sådan anstalt;

4. huruvida och i vilken form å allmän arbetsanstalt intagen person må åtnjuta ersättning för sitt arbete därstädes samt i vilken omfattning och på vad sätt vid utskrivningen inestående dylika medel må komma honom till godo; samt

5. angående uppgifter till centralregistret och om registrets förande.

65 §.

Böter och viten, som någon enligt denna lag fälles utgiva, tillfalla kronan. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter och viten, som omförmälas i 28 §, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

66 §.

I fråga om utlänning, som beträdes med vanart, må åtgärder enligt denna lag vidtagas allenast, då utvisning funnits ej böra äga rum eller, efter Konungens förordnande, då hinder möter mot verkställighet av beslut om utvisning; och ankommer det å den länsstyrelse, som prövat frågan om hans utvisning, att överlämna ärendet till skyddskollegiet i länet, som har att enligt de för särskilda fall i lagen meddelade bestämmelserna besluta, vilka åtgärder skola vidtagas beträffande honom.

8 KAP.

Övergångsbestämmelser.

67 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1933; dock att 61 § träder i kraft å dag, som Konungen bestämmer.

De, som skola tjänstgöra såsom ledamöter i skyddsnämnd eller skyddskollegium, samt i 56 § nämnda, särskilt förordnade ledamöter av uppsiktsmyndigheten, så ock suppleanter för dem skola första gången utses före den 1 juli 1933. Tjänstgöringstiden för de sålunda utsedda skall utgå den 31 december 1936.

68 §.

Genom denna lag upphäves lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling tillika med alla de stadganden, vilka innehålla ändring eller förklaring av nämnda lag eller tillägg därtill.

Där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, skall denna i stället lända till efterrättelse.

Vad i lag eller författning är stadgat angående lösdriveri skall äga tillämpning å vanart, som avses i denna lag, och vad som är sagt om tvångsarbete skall gälla intagande å allmän arbetsanstalt.

69 §.

Mål angående ådömande av tvångsarbete, som vid tiden för denna lags ikraftträdande äro anhängiga hos länsstyrelse eller poliskammare, skola för fortsatt handläggning överlämnas till skyddskollegiet i länet.

Fullföljes talan mot utslag, som i mål angående ådömande av tvångsarbete före denna lags ikraftträdande meddelats av länsstyrelse eller poliskammare, skall den äldre lagen lända till efterrättelse.

Vid verkställighet av utslag, varigenom någon enligt den äldre lagen dömts till tvångsarbete, skall i fråga om tiden för tvångsarbetet gälla vad utslaget innehåller men i övrigt den nya lagen äga tillämpning; dock att stadgandet i 13 § i den äldre lagen fortfarande skall äga giltighet.

70 §.

I fall, som avses i 18, 21, 29 och 30 §§, skall varning enligt den äldre lagen vara att likställa med åtgärd enligt 19 § och utslag, varigenom någon enligt nämnda lag dömts till tvångsarbete, med förordnande om intagande å allmän arbetsanstalt.

I fall, som avses i 41 §, skall tvångsarbete, som någon undergått enligt den äldre lagen, vara att likställa med intagning å allmän arbetsanstalt.

71 §.

Intill dess plats å särskild, för ungdom avsedd allmän arbetsanstalt eller å särskild, för ungdom anordnad avdelning därav kan beredas dem, som ej fyllt tjuguet år, må de intagas å annan allmän arbetsanstalt. Sådan särskild anstalt eller avdelning skall dock vara inrättad senast den 1 juli 1936.

72 §.

I den mån så lämpligen kan ske, skola i centralregistret införas uppgifter jämväl angående dem, som enligt den äldre lagen erhållit varning eller dömts till tvångsarbete.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 218 av herr *Reuterskiöld m. fl.*,

nr 233 av herr *Möller m. fl.*,

nr 234 av fröken *Hesselgren* och

nr 235 av herr *Ekman*; samt

inom andra kammaren

nr 387 av herr *Lindgren m. fl.*,

nr 391 av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.* och

nr 396 av herr *Flyg m. fl.*

I de likalydande motionerna I: 218 och II: 387 har yrkats, att riksdagen ville avslå propositionen.

I de jämväl likalydande motionerna I: 233 och II: 391 hemställas, att riksdagen måtte avslå ifrågavarande lagförslag samt hos Kungl. Maj:t anhålla, att vid utarbetandet av nytt lagförslag i ämnet vissa i motionerna angivna erinringar måtte bli beaktade.

I motionen I: 234 yrkas, *dels* att vanartslagen måtte äga tillämpning endast å person, som fyllt 21 år, att 3 § — innehållande vissa bestämmelser rörande sedeslöst leverne — måtte avslås samt att de ändringar, som härav föranledas i övriga lagrum, måtte vidtagas, *dels ock* att riksdagen måtte besluta begära, att Kungl. Maj:t till 1932 års riksdag ville inkomma med förslag till sådan ändring av lagen om samhällets barnavård, att denna lags tillämpning komme att utsträckas till ungdom under 21 år, och att, i händelse föreliggande lagförslag icke antoges, nu gällande lösdrivarlags tillämpningsområde ändrades från 18 till 21 år. I motionen yrkas vidare, att riksdagen måtte besluta begära, att Kungl. Maj:t till 1932 års riksdag ville inkomma med förslag till ändring av strafflagen efter vissa i motionen angivna grunder.

I motionen I: 235 hemställas, att riksdagen ville för sin del besluta, att i den föreslagna lagens 5 kap. måtte intagas en paragraf av innehåll, *att* vid varje arbetsanstalt skall vara anställt ett särskilt biträde, som har att tillhandagå såväl anstaltens styrelse som de barnavårds- och skyddsnämnder, vilka det begära, med anvisningar, råd och arbete för förmedling av överenskommelser om beredande av sysselsättning eller arbetsanställning åt hjälpbehövande, varom i sagda lag sägs; *samt att* ersättning till sådant biträde för resor i tjänsten skall gäldas av statsverket. Alternativt hemställas, att vederbörande utskott ville föreslå den lagtext eller åtgärd, som erfordras för den i motionen uttryckta tankens förverkligande.

Slutligen yrkas i motionen II: 396, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om framläggande för 1932 års riksdag av förslag om upphävande av 1885 års lag angående behandling av lösdrivare samt de författningsändringar i övrigt, som bli en följd av ett dylikt beslut.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet hänvisa till propositionen, och får utskottet i fråga om vad motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden hänvisa till motionerna.

I. Förslaget i allmänhet.

Förevarande proposition utgör resultatet av en sedan länge förberedd reform av gällande lag angående lösdrivares behandling. Redan för mer än 30 år sedan — år 1898 — ingick fångvårdsstyrelsen till Kungl. Maj:t med en framställning om vissa ändringar i lagen i huvudsakligt syfte att söka nå större effektivitet av det uppfostringsarbete, särskilt beträffande yngre personer, som styrelsen ansåg vara tvångsarbetets mål. Styrelsens framställning ledde visserligen icke till någon omedelbar åtgärd, men år 1907 uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté, den s. k. fattigvårdslagstiftningskommittén, att utarbeta förslag till förändrad lagstiftning angående lösdrivares behandling. Kommittén — som fått sig anförtrodd jämväl vissa andra omfattande lagstiftningsuppgifter — avgav den 21 december 1922 betänkande med förslag till »lag om lösdrivares behandling» m. fl. författningar (statens offentliga utredningar 1923:2). Sedan betänkandet varit utremitterat till åtskilliga myndigheter och sammanslutningar m. fl. samt dessa avgivit utlåtanden i ärendet, uppdrog Kungl. Maj:t den 20 juni 1924 åt numera häradshövdingen Ragnar von Koch att inom socialdepartementet biträda med överarbetning av kommitténs lagförslag. Den 30 juni 1926 avgav von Koch betänkande med förslag till »lag om behandling av vissa arbetsovilliga och samhällsvådliga» m. fl. författningar (statens offentliga utredningar 1926:9). Även detta förslag blev efter remiss föremål för yttranden av myndigheter m. fl. Därefter tillkallade chefen för socialdepartementet enligt Kungl. Maj:ts den 9 juni 1927 meddelade bemyndigande tre sakkunniga för att inom departementet biträda med överarbetning av 1926 års förslag. Den 30 maj 1929 avgåvo de sakkunniga betänkande med förslag till »lagstiftning om åtgärder mot lösdriveri samt åtgärder mot sedeslöst leverne av samhällsskadlig art» (statens offentliga utredningar 1929:9). Efter det yttranden avgivits över förslaget, blev detsamma omarbetat inom departementet, varefter Kungl. Maj:t med proposition nr 240 för 1930 års riksdag framlade förslag till »lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag)» m. m. I anledning av propositionen väcktes inom riksdagens båda kamrar åtskilliga motioner. I flertalet av dessa yrkades från olika utgångspunkter avslag å propositionen. Som känt är, blev propositionen på grund av bristande tid icke föremål för sakbehandling utan avlogs av riksdagen. Inom socialdepartementet återupptogs sedermera arbetet för lösdrivarlagstiftningens revision, och 1930 års proposition undergick därvid — i viss del efter inhämtande av yttrande från samtliga länsstyrelser, socialstyrelsen och statskontoret — åtskilliga ändringar, av vilka ett par voro av större betydelse. På sätt redan nämnts hava från skilda håll inom riksdagen väckts motioner med yrkanden om avslag å den nu föreliggande propositionen.

De nu i största korthet lämnade uppgifterna rörande gången av detta lagstiftningsarbete synas utskottet oförtydligt giva vid handen, att stora svårigheter förefinnas att komma till rätta med de problem, som här möta. Icke mindre än fem förslag, delvis av mycket olika beskaffenhet i grundläggande

Lagstiftningens gång.

Utskottet.

frågor, hava under årens lopp framlagts, och samtliga sakkunnigförslag samt i viss mån även förra årets proposition hava blivit föremål för överarbetning. Det omfattande och från alla håll intresserade utredningsarbete, som sålunda förekommit, har naturligen bidragit till att större klarhet vunnits rörande de spörsmål, som äro förknippade med ärendet.

Utskottet har likväl vid sin granskning av det nu framlagda förslaget icke kunnat biträda den lösning, som vissa centrala frågor erhållit. I främsta rummet gäller detta spörsmålet om de myndigheter, som enligt förslaget skola handlägga ärenden enligt lagen. Propositionen innebär i denna punkt en vidlyftig nyorganisation. Medan den närmaste befattningen med lösdrivare för närvarande i allmänhet ankommer å lands- eller stadsfiskal, skall denna funktion beträffande dem, som uppnått 21 års ålder, enligt propositionen handhas av en nyinrättad nämnd, kallad skyddsnämnd och bestående av två lekmän jämte en polisman, i allmänhet lands- eller stadsfiskal. Ärenden rörande yngre skola behandlas av barnavårdsnämnd. Skyddsnämnder skola inrättas för landsfiskalsdistrikten och städerna jämte vissa andra områden samt beräknas komma att uppgå till ett antal av icke mindre än inemot 700. Av lekmännen skall den ene väljas av landsting eller stadsfullmäktige i stad, som ej deltagar i landsting, och den andre utses av länsstyrelsen. Ordförande förordnas av länsstyrelsen bland nämndens ledamöter. I propositionen föreslås vidare tillskapande av 25 länsmyndigheter, vilka skola övertaga den befattning med lösdrivarärenden, som för närvarande tillkommer länsstyrelser och poliskamrar. Dessa länsmyndigheter, de s. k. skyddskollegierna, skola bestå av fyra ledamöter, nämligen en ordinarie domare såsom ordförande och en läkare, båda utsedda av Kungl. Maj:t, samt två ledamöter, valda av landsting och stadsfullmäktige i städer, som ej deltaga i landsting.

Det förslag till organisation, som sålunda framlagts, har blivit föremål för anmärkningar såväl i motionerna av herr Reuterskiöld m. fl. och herr Lindgren m. fl. som i motionerna av herr Möller m. fl. och herr Hansson i Stockholm m. fl. Att utskottet på sätt nyss nämnts icke kunnat tillstyrka inrättandet av de nu föreslagna myndigheterna har berott å flera omständigheter. I och för sig synes det vara ägnat att väcka betänkligheter att från de nuvarande statsorganen överflytta här ifrågavarande uppgifter å nämnder och kollegier med deras i viss mån mera lösliga och tillfälliga sammansättning. Dessa betänkligheter växa i styrka, då det gäller att inrätta ett så betydande antal myndigheter som det, varom nu är fråga. Därtill kommer, att organen i första instans, skyddsnämnderna, på sannolikt ej så få platser skulle få intet eller ringa arbete; de skulle, såsom i motionerna av herr Möller m. fl. och herr Hansson i Stockholm m. fl. anmärkts, »mala tomt». Kostnaden för dessa nämnder och kollegier skulle också bliva ganska betydande. Den har beräknats uppgå till omkring 150,000 kronor om året, ett belopp som väl snarare är för lågt än för högt. Det torde även, åtminstone på sina håll och särskilt beträffande skyddskollegierna, komma att visa sig förenat med svårigheter att erhålla verkligt dugande personer till dessa föga lockande värv, i synnerhet om de arvoden, som skola utgöra gottgörelse för deras uppoffring av tid och krafter, tillmätas knappt.

Emot förslaget må vidare anmärkas, att detsamma innebär ett ej obetydligt försvagande av ordningsmaktens inflytande vid behandlingen av de ej sällan farliga och kriminellt betonade element, som avses med lagstiftningen. Medan för närvarande i första instans lands- eller stadsfiskal eller därmed jämställd polisman ensam beslutar rörande den åtgärd, som skall vidtagas beträffande en för lösdriveri anhållen person, tillkommer avgörandet enligt förslaget skyddsnämnden. Då individuell rösträtt är föreslagen för nämndens ledamöter, kan polismannen överröstas av lekmännen, och någon klagorätt för honom är icke stadgad. Detta betyder, att ur det allmännas synpunkt mindre önskvärda avgöranden kunna komma till stånd utan att möjlighet till rättelse däri förefinnes. Att härigenom samhällets skydd mot förevarande individer löper risk att försämras, såväl direkt som indirekt — genom minskad benägenhet från ordningsmaktens sida att ingripa — är tydligt. Vad sålunda anförts äger också tillämpning beträffande skyddskollegierna. Föredragande departementschefen har ansett en garanti mot olämpliga beslut förefinnas i den sammansättning, nämnderna och kollegierna skulle erhålla. Utskottet vill visserligen icke fränkänna anförda synpunkt ett visst berättigande, men utskottet kan icke finna denna garanti betryggande. Slutligen må beträffande förslaget om inrättande av skyddskollegier framhållas, att de flesta länsstyrelser, socialstyrelsen och statskontoret avstyrkt detta förslag samt att jämväl inom lagrådet starka betänkligheter uttalats däremot. Beträffande de erinringar, som sålunda framställts, tillåter sig utskottet hänvisa till propositionen s. 49—56 och s. 113—114.

Enligt utskottets mening bör ytterligare övertvägande ske, huruvida icke ändamålet med de föreslagna nämnderna och kollegierna i huvudsak kan vinnas med anordningar, som i högre grad än enligt förslaget anknyta till redan bestående organ. Inom utskottet hava framförts vissa uppslag till frågans lösning i denna riktning, till vilka utskottet återkommer här nedan. Att nu i alla enskildheter avgöra, huru myndigheterna i första och andra instans skola vara anordnade, lärer emellertid icke vara lämpligt. För ett allsidigt bedömande av detta spörsmål erfordras nämligen en undersökning av samtliga därpå inverkande omständigheter, som utskottet icke varit i tillfälle att åvägbringa.

Med hänsyn till sist berörda omständighet och då de ändringar i lagtexten, som betingas av utskottets uppfattning i organisationsfrågorna liksom ock i vissa andra i det följande närmare berörda avseenden, äro av sådan omfattning, att desamma icke lämpligen torde böra vidtagas av utskottet, har utskottet nödgats avstyrka bifall till propositionen.

I syfte att befordra en reform av lösdriverlagstiftningen har utskottet emellertid ansett sig böra angiva sin ställning till vissa frågor av större principiell vikt och upptager därför här nedan några sådana frågor till behandling. Även om de uttalanden, som sålunda komma att göras, naturligen icke kunna betraktas såsom slutgiltiga, torde de det oaktat vara av beskaffenhet att böra läggas till grund för fortsatt arbete å lagstiftningens revision.

II. Viktigare principiella frågor.

1. Lagstiftningens tillämplighet å personer över 21 år.

Den första fråga, som uppställer sig till besvarande, är tydligen, huruvida det är av behovet påkallat och lämpligt att vid sidan av strafflagen och andra densamma närstående bestämmelser hava en lag av den föreslagna lagens karaktär. Då särskilda synpunkter göra sig gällande i fråga om lagstiftningens tillämplighet å personer i åldern 18—21 år, har frågan betydelse närmast för dem, som uppnått myndig ålder. Utskottet skall här först behandla frågan med hänsyn till andra än sedeslösa och därefter upptaga spørsmålet beträffande dessa. I sammanhang härmed kommer jämväl att beröras den omfattning, lagstiftningen bör äga.

a. Andra än sedeslösa.

Gällande rätt.

Att nyss uppställda fråga av den gällande rätten besvaras jakande är klart och kräver ej någon närmare utläggning. Vad angår lagstiftningens omfattning får utskottet erinra därom, att enligt 1 § av gällande lösdriivarlag såsom lösdriivare må behandlas dels den, som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle, där ej omständigheterna ådagalägga, att han söker arbete, dels ock den, vilken eljest, utan att äga medel till sitt uppehälle, underlåter att efter förmåga ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadssätt, att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet. Enligt 92 § fattigvårdslagen må vidare vissa bettlare behandlas såsom lösdriivare.

Propositionen.

Såväl föreliggande proposition som de förslag, vilka föregått densamma, ställa sig beträffande den nu berörda frågan på samma ståndpunkt som gällande rätt. De bestämmelser, som reglera den nuvarande lagstiftningens tillämplighetsområde, motsvaras av 2 § vanartslagen. Enligt detta lagrum förutsättes för ingripande först och främst, att den, om vilken är fråga, undandraget sig att efter förmåga ärligen försörja sig, d. v. s. positivt visar arbetsovillighet. Därutöver fordras, att han förskaffar sig medel till sitt uppehälle på ohederligt sätt eller för ett liv, som innebär fara för allmän ordning eller säkerhet, eller ock bettlar. Till belysande av vad slags personer, som åsyftas med lagstiftningen i denna del, må nämnas, att de å tvångsarbetsanstalten i Svartsjö under år 1923 intagna manliga tvångsarbetarna, vilka blivit föremål för en närmare undersökning av socialstyrelsen, hänförts till någon av följande grupper, nämligen luffare, bettlare, våldsvarkare, ligister, soutenörer och kopp-lare m. fl., manliga prostituerade, bondfångare och yrkesbedragare, vanetjuvar, spritlangare.

Motionerna.

I de motioner, som väckts i anledning av propositionen, förutsättes i allmänhet, att lösdriivarlagen, såvitt nu är i fråga, icke skall upphävas utan att i större eller mindre omfattning ersättas av nya lagbud. Allenast i den av herr Flyg m. fl. väckta motionen framställes ett påstående av motsatt innebörd. Där

göres nämligen gällande, att strafflagen, lagen om behandling av alkoholister samt lagarna om internering av återfallsförbrytare och psykiskt abnorma skulle täcka de fall av förevarande art, där det kan finnas fog för samhället att ingripa. Jämväl i den offentliga diskussionen har denna uppfattning framförts. En mening, som i viss mån står den nu berörda nära, har också kommit till uttryck i berörda diskussion. Enligt denna skulle de nyss omnämnda lagarna visserligen icke vara till fyllest såsom medel att bekämpa det samhällsskadliga levnadssätt, om vilket nu är fråga, men genom utvidgning av nämnda och eventuellt andra lagar skulle särskild lösdrivar- eller vanartslagstiftning bliva överflödig. Målsmännen för denna mening eftersträva m. a. o. lösdriveriets kriminalisering.

I fråga om vanartslagstiftningens syfte hävdas i de av herr Reuterskiöld m. fl. och herr Lindgren m. fl. väckta motionerna en annan uppfattning än den, som ligger till grund för propositionen. I dessa motioner har nämligen anmärkts, att Kungl. Maj:ts förslag vore inriktat icke på lösdriveriets utan på den sociala vanartens bekämpande, i följd varav lösdriveriet i verklig mening lämnats utan nödig och därefter avpassad reaktion, att huvudvikten i lagstiftningen ej finge, såsom i propositionen skett, avse uppfostrande och hjälpande verksamhet, då de egentliga lösdrivarna icke vore uppfostringsbara, samt att huvudvikten i stället måste läggas på en reaktion, varigenom självförsörjningsarbetet av samhället framtvingades.

Beträffande lagstiftningens omfattning må nämnas, att herr Möller m. fl. och herr Hansson i Stockholm m. fl. samt herr Flyg m. fl. i sina motioner hava uttalanden av innebörd, att förslaget liksom gällande lag blott vänder sig mot den medellöse, enär den, som lever på sin förmögenhet eller på underhåll av släktingar, icke kan sägas undandraga sig att ärligen försörja sig och följaktligen faller utanför lagen, även om hans leverne är av den i 2 § angivna beskaffenheten.

Utskottet biträder i nu förevarande hänseenden den uppfattning, som kommit till uttryck i propositionen. Enligt utskottets mening är det uppenbart, att de i det föregående omnämnda lagarna — strafflagen, lagen om behandling av alkoholister samt lagarna om internering av återfallsförbrytare och psykiskt abnorma — icke erbjuda tillräckliga möjligheter till ingripande mot de element, som nu avses. Och att genom komplettering av dessa lagbud kriminalisera lösdriveriet, varigenom en särskild lösdrivarlag skulle bliva överflödig, kan utskottet icke tillstyrka. Erinras må, att samtliga förslag, som framlagts i ärendet, och så gott som alla myndigheter m. fl., vilka yttrat sig i frågan, ställt sig avvisande mot lösdriveriets kriminalisering. Till stöd för den uppfattning, utskottet hyser härutinnan, kan till en början anföras, att en behandling av lösdriveriet i straffrättslig form passar mindre väl samman med den uppfostrande och hjälpande verksamhet, varå lagstiftningen synes böra lägga tyngdpunkten. En sådan verksamhet läser ej heller lämpligen kunna anordnas inom straffrättens ram, då ävägbringande av rättelse förutsätter behandling under längre tid än den, vartill frihetsstraff för lösdriveriföreteelsen i allmänhet kan utmätas. Att märka är jämväl, att ett införande av nya brottsbegrepp, vilka i olikhet mot de nu vanligen förekommande skulle

Utskottet.

hänföra sig, icke till en viss bestämd handling utan till en persons livsföring, ej lämpligen torde låta sig göra utan en mera omfattande granskning av åtskilliga straffbud, vilka äga samband med lösdriveriföreteelserna, t. ex. dem, som avse fridsbrott, frihetsbrott, bedrägeri m. m. Måhända vore det lämpligast, att ett införande av erforderliga nya lagbud finge anstå, tills en allmän strafflagsreform kan komma till stånd. Då utskottet således avstyrker lösdriveriets kriminalisering, vill utskottet å andra sidan betona, att kraven å rättssäkerhet vid behandlingen av dessa människor — yrkanden om kriminalisering hava vanligen framställts för vinnande av ökad rättssäkerhet — naturligen icke i någon mån få eftersättas. Enligt utskottets mening böra emellertid tillräckliga garantier härutinnan stå att vinna utan en dylik behandling av lösdriveriet. Till denna fråga återkommer utskottet i det följande.

Då utskottet anser särskild betydelse vid lagstiftningen böra läggas å anordnandet av uppfostrande och hjälpande verksamhet, betyder detta emellertid icke, såsom uttalats i de av herr Reuterskiöld m. fl. och herr Lindgren m. fl. väckta motionerna, att lösdriveriet i egentlig mening lämnas utan nödig och därefter avpassad reaktion. Såsom framgått av vad utskottet yttrat rörande förslaget i allmänhet, finner utskottet i likhet med nämnda motionärer det vara av synnerlig vikt, att skyddet för samhället såväl mot det egentliga lösdriveriet som mot annan vanart till fullo upprätthålles. Ur denna synpunkt förefalla de materiella bestämmelserna i förslaget i huvudsak vara lämpliga. Visserligen skall, lika litet som nu, tvångsåtgärd omedelbart vidtagas, men därest hjälpåtgärder finnas gagnlösa, skall den felande intagas å allmän arbetsanstalt. Då tiden för anstaltsvården i allmänhet kan antagas bliva längre än nu samt en eftervårdande verksamhet enligt förslaget skall komma till stånd, torde ett omhändertagande av sådan art som förslagets hava utsikt att uppvisa bättre resultat än det nuvarande tvångsarbetet och därigenom bereda samhället ökat skydd. I fråga om de klart oförbätterliga individerna bereder förslaget därjämte vissa möjligheter till asylvård å obestämd tid. Det syfte, som lagstiftningen enligt nu berörda motioner främst bör hava, nämligen självförsörjningsarbetets framtvingande, torde ock i själva verket främjas av förslagets bestämmelser. Den viktigaste hjälpåtgärden, arbetsanskaffningen, och den åtgärd, som tillgripes, därest hjälpåtgärd ej leder till rättelse, intagande å allmän arbetsanstalt, taga just sikte på övertvinnandet av den ovillighet till arbete, som vederbörande ådagalagt.

Vad angår den omfattning en vanartslagstiftning, såvitt angår andra än sedeslösa, bör äga, biträder utskottet i huvudsak vad förslaget härutinnan innehåller. Utskottet vill dock såsom ett önskemål framhålla, att ytterligare övervägande äger rum, om icke i lagen kunna meddelas bestämmelser, varav klart framgår, att den som lever på underhåll av släktingar eller av eget kapital men förer ett sådant samhällsskadligt levnadssätt, som beskrives i 2 §, drabbas av ingripande. Huru detta skall ske, är naturligen svårt för utskottet att angiva, helst som utskottet med den utgång ärendet fått icke ansett sig böra ingå i prövning av lagrummens avfattning. Emellertid må omnämnas

ett vid behandlingen framkommet uppslag, enligt vilket förutsättningen rörande arbetsvilligheten skulle formuleras på följande sätt: Undandrager sig någon att *genom eget arbete* efter förmåga ärligen försörja sig etc. Måhända kan en dylik formulering visa sig godtagbar.

b. De sedeslösa.

För närvarande sker ingripande mot sedeslöst leverne med stöd av 1 § 2 mom. lösdrivarlagen. Detta moment är tillämpligt å den, som utan att äga medel till sitt uppehälle underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadssätt, att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet. För ingripande förutsättes således icke någon speciell samhällsfarlighet i levernet, men lagen är allenast tillämplig å dem, som undandra sig ärlig försörjning. Bland annat falla alltså de s. k. halvyrkesprostituerade utanför lagen.

Gällande rätt.

Samtliga sakkunnigförslag och båda propositionerna intaga den ståndpunkten, att åtgärder äro erforderliga för bekämpande av sedeslöst levnadssätt och att för detta ändamål en lagstiftning av den föreslagna lagens karaktär bör finnas. Beträffande frågan, i vilken omfattning ingripande bör äga rum, förete de olika förslagen sinsemellan ej oväsentliga avvikelser. Enligt den föreliggande propositionen — 3 § under 1 — erfordras för lagens tillämplighet, att den om vilken är fråga är hemfallen åt otuktigt leverne i tillfälliga förbindelser samt tillika antingen förleder ungdom till otukt eller genom sitt leverne åstadkommer särskild fara för sådant förledande eller genom inbjudan till otukt väcker anstöt å offentlig plats eller genom sitt leverne verkar störande för närboende eller andra. Däremot förutsättes icke, att den felande undandrager sig att efter förmåga ärligen försörja sig. Även mot de s. k. halvyrkesprostituerade m. fl. kan således ingripande komma till stånd, dock att för vidtagande av tvångsåtgärd — intagande å allmän arbetsanstalt — särskilda betingelser äro uppställda, nämligen uppenbar fara för underlåtenhet att framdeles ärligen försörja sig samt »synnerliga skäl».

Propositionen.

I vissa av de väckta motionerna hävdas en principiellt annan uppfattning. *Motionerna.* I motionerna av herr Möller m. fl. och herr Hansson i Stockholm m. fl. göres sålunda gällande, att stadgandena rörande till myndig ålder komma människors sedligaandel borde utgå ur lagen. Såsom ett medel för återupprättande av sedeslösa förordas i stället ett kraftigare ekonomiskt stöd åt den enskilda hjälpverksamheten från statens sida i förening med vederbörlig kontroll över verksamheten. Vidare framhålles, att bestämmelser till ungdomens skyddande mot förledande till otukt hava sin rätta plats i strafflagen, och i fråga om uppfordran till otukt, som väcker anstöt å allmän plats eller stör närboende, böra enligt motionerna bestämmelser införas antingen i strafflagen eller i allmänna ordningsföreskrifter. Slutligen förordas, att äldre, oförbätterliga prostituerade, som icke kunna taga hand om sig själva och därtill utgöra en fara för sin omgivning, genom utvidgade bestämmelser, eventuellt i interneringslagen, beredes nödig asylvård.

Fröken Hesselgren framlägger i sin motion en likartad mening. Enligt motionen böra bestämmelserna mot till myndig ålder komna personers vandel i sexuellt avseende utgå ur vanartslagen och bestämmelser mot de företeelser, som avses i 3 § under 1 av vanartslagen, i den mån det erfordras, införas i strafflagen. Särskilt yrkas införande av straff för provokation till otukt, i synnerhet då denna provokation riktas mot ungdom eller person med viss beroende ställning till provokatören. Därjämte föreslås en reformering av lagbestämmelserna angående skyddsåldern, åsyftande bland annat höjning av de i 18 kap. strafflagen stadgade åldersgränserna för otukt med kvinna samt straffbudens utsträckning att avse otukt med manliga minderåriga. I motionen betonas vidare den frivilliga hjälpverksamhetens företrädare framför tvångsåtgärder vid behandlingen av sedeslösa, och vikten av att denna verksamhet erhåller kraftigt ekonomiskt stöd från det allmännas sida understrykes.

Den opinion, som på sätt nu nämnts gjort sig gällande i dessa motioner, har jämväl kommit till uttryck i den offentliga diskussionen, där särskilt från kvinnohåll starka krav i nu antydd riktning framförts. Emellertid har jämväl en annan mening där framträtt. Sålunda har i den av chefen för socialdepartementet omförmälda framställningen av förbundet för kristet samhällsliv, till vilken anslutit sig ett stort antal personer från skilda samhällskretsar i landet, uttalats, att den enskilda räddningsverksamhetens representanter själva känna behov av att få ett starkare stöd i lagstiftningen än om, på sätt yrkats, ingripande ej skulle ske, såvitt ej bestämda strafflagsparagrafer kunde tillämpas.

Utskottet. Att samhället måste söka på verksamt sätt skydda sig mot sådant sedeslöst leverne, som avses med bestämmelserna i 3 § under 1 av vanartslagen, är utan vidare tydligt. Utskottet har emellertid icke funnit sig övertygat om att ett dylikt skydd skulle kunna åvägbringas med straffbestämmelser — vare sig de nu gällande eller några mera omfattande sådana — i förening med ett kraftigare understödjande av den enskilda hjälpverksamheten. Även om det skulle visa sig möjligt att utforma tillfredsställande straffbud å förevarande synnerligen ömtåliga lagstiftningsområde, skulle sannolikt dylika lagbud med hänsyn bland annat till bevisningssvårigheter icke bliva tillämpade i den utsträckning, som avses. Ej heller torde det kunna komma i fråga att ådöma frihetsstraff å så lång tid, att rättelse i vederbörandes livsföring därigenom skulle kunna förväntas. Att åter för vinnande av sådan rättelse helt lita till den enskilda hjälpverksamheten, synes ej tillrådligt. Väl lär en hjälpverksamhet, som en person fullt frivilligt anlitat, äga större utsikt till framgång än ett omhändertagande mot hans vilja. Men enligt vad erfarenheten givit vid handen, kan visst tvång icke undvaras vid behandlingen av dessa människor. Utskottet föranlättes erinra om, att representanter för den enskilda hjälpverksamheten själva vitsordat behovet av tvångsmedel. Sålunda har framhållits, att om möjligheten till tvång är utesluten, många förvisso ej taga emot den erbjudna hjälpen.

Utskottet biträder för sin del den uppfattning, som kommit till uttryck i propositionen liksom i tidigare förslag därom, att det lämpligaste medlet att kom-

ma tillrätta med det samhällsönda, varom nu är fråga, består uti dessa människors omhändertagande i förebyggande och uppfostrande syfte, icke i straff. Att märka är, att intagning å arbetsanstalt enligt förslaget är det yttersta medlet för en persons tillrättaförande och att detta skall tillgripas först då försöken att på mera frivillig väg nå rättelse visat sig gagnlösa. Naturligen är det att förvänta, att en på klokt och varsamt sätt utövad hjälpande och stödjande verksamhet skall visa sig mera framgångsrik för åvägabringande av rättelse än en straffbehandling. Och även en vistelse å allmän arbetsanstalt torde ur nu förevarande synpunkt vara att föredraga framför ett frihetsstraff. I samband härmed må betonas, att den anstaltsvård, som skall beredas nu ifrågavarande personer, naturligen bör anordnas på ett sätt, som i möjligaste mån tager hänsyn till föreliggande individuella vårdbehov och icke göres strängare än omständigheterna påkalla. Att den nuvarande anstaltsvården i vissa avseenden är i behov av reformering för att bliva sådan den enligt modern uppfattning bör vara, har framhållits av departementschefen, som jämväl funnit en särskild utredning erforderlig till klargörande, i vilka avseenden och på vad sätt en reformering bör komma till stånd. Det uttalande, som sålunda gjorts, tillåter sig utskottet särskilt framhålla.

Beträffande lagens tillämplighetsområde delar utskottet den i propositionen framförda meningen, att ingripande, såvitt angår själva levnadssättet, bör ske allenast i begränsad omfattning. Såsom nämnts äro särskilda betingelser uppställda för rätt att vidtaga åtgärder: ungdoms förledande till otukt, åstadkommande av särskild fara för sådant förledande etc. Däremot synes det utskottet mera tvivelaktigt, huruvida det är lämpligt att ingripa, oavsett om vederbörande undandrager sig att efter förmåga ärligen försörja sig eller icke. Ett ingripande mot t. ex. en halvyrkesprostituerad kan lätt nog leda till hennes avskedande från innehavd anställning och därigenom försämra utsikterna för henne till hederlig självförsörjning, ett förhållande som naturligen betingar särskild varsamhet. Å andra sidan kan tydligen faran av det sedeslösa levernet ur samhällets synpunkt i vissa fall vara så betydande, att ingripande bör komma till stånd, trots att risk i nyss antytt hänseende kan förefinnas. Utskottet vill för sin del framkasta tanken, att beträffande dem, som icke uppfylla rekvisitet »undandraga sig etc.», ingripande skulle få ske, allenast såframt den sedeslöse förledde ungdom till otukt eller genom sitt leverne åstadkomme särskild fara för sådant förledande. Det är naturligen framförallt mot dessa element, som samhället har anledning att söka skydda sig. Såsom en garanti mot obefogade åtgärder kunde möjligen uppställas den ytterligare förutsättningen för ingripande, att barnavårdsnämnd, å vilken det ju närmast ankommer att tillse, att ungdomen erhåller skydd i nu berörda avseenden, anmält saken för den myndighet, som skall handlägga ärenden enligt lagen. Begränsas ingripandet mot dem, som ärligen försörja sig, på sätt nu nämnts, synes det kunna ifrågasättas, om de särskilda förutsättningar för vidtagande av tvångsåtgärd, som förslaget uppställer — uppenbar fara för underlåtenhet att framdeles ärligen försörja sig samt »synnerliga skäl» — böra bibehållas. Kunna de borttagas, skulle lagen vinna i konsekvens och klarhet.

2. Lagstiftningens tillämplighet å personer under 21 år.

Gällande rätt.

För närvarande gäller enligt 1 § 3 mom. lösdrivarlagen, att ingen må behandlas som lösdrivare, som ej fyllt 18 år. De, som uppnått nämnda ålder, lyda emellertid samma regler som de, vilka äro äldre.

Propositionen.

Den sålunda bestämda åldersgränsen har bibehållits i samtliga sakkunnigförslag och i båda propositionerna. I fråga om unga sedeslösa har dock i vissa förslag särskild rätt till ingripande medgivits. I det nu föreliggande förslaget stadgas sålunda dylik rätt, även om ingen av de speciella omständigheter — ungdoms förledande till otukt etc. — som eljest fordras, är för handen. Å andra sidan förutsättes, att den, om vilken är fråga, är hemfallen å otuktigt leverne i tillfälliga förbindelser samt till följd därav uppenbar fara är för handen, att han icke kommer att efter förmåga ärligen försörja sig. Nämnas må ock, att enligt förevarande proposition — liksom enligt den förra året framlagda — särskilt organ, nämligen barnavårdsnämnd, skall handlägga ärenden angående dessa unga.

Motionerna.

I motionerna av herr Möller m. fl. och herr Hansson i Stockholm m. fl. samt i motionen av fröken Hesselgren framhålles liksom i motsvarande motioner i fjol, att vanartslagen icke bör vara tillämplig å ungdom under 21 år. Sådan ungdom bör enligt dessa motionärers mening behandlas enligt en utvidgad barnavårdslag. Fröken Hesselgren har i sin motion jämväl yrkat, att därest det framlagda lagförslaget nu icke antages, riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1932 års riksdag, att gällande lösdrivarlags tillämpningsområde ändras från 18 till 21 år. I de av herr Reuterskiöld m. fl. och herr Lindgren m. fl. väckta motionerna anföres, att det må ifrågasättas, huruvida ej den »sociala vanart», som är annat än lösdriveri, överhuvud taget kan bekämpas annat än genom en speciellt härpå inriktad barnavårds- och ungdomsvårdslagstiftning, helt oberoende av lösdrivarlagstiftningen och av den »vanarts» lagstiftning, varom nu är fråga.

Utskottet.

Vägande skäl hava anförts för båda de meningar, som på sätt utskottet nu nämnt hävdats beträffande detta spörsmål. Utskottet har emellertid ansett sig böra förorda den meningen, att ifrågavarande åldersgrupper böra uteslutas från tillämpningen av vanartslagen och i stället hänföras till en utvidgad barnavårds- och ungdomsvårdslagstiftning. Då utskottet intagit denna ståndpunkt, har därtill i främsta rummet bidragit, att en uppfostrande verksamhet enligt en ungdomsvårdslagstiftning syntes utskottet vara bättre ägnad att leda till målet, individernas tillrättaförande, än en behandling jämlikt vanartslagen. Tydligt är jämväl, att den stämpel av mindervärdighet, som måhända enligt förslaget skulle vidlåda personer, vilka varit föremål för åtgärder enligt en vanartslag, lättare skall undvikas, därest ingripande sker enligt en lagstiftning om ungdomsvård.

Då sålunda övervägande skäl synas utskottet tala för dessa ungas uteslutande från vanartslagstiftningen, har utskottet därmed icke velat uttala, att

den nu för ingripande beträffande barn under 18 år stadgade förutsättningen — att barnet befinnes vara så vanartat, att särskilda uppfostringsåtgärder krävas för dess tillrättaförande — skall gälla även i fråga om dem, som äro över 18 år. Tvärtom delar utskottet den av föredragande departementschefen yttrade meningen, att det ej är tillrådligt att låta nämnda onekligen ganska vaga förutsättning gälla beträffande dem, som äro i åldern 18—21 år. Vilka betingelser åter, som böra uppställas, är naturligen svårt att närmare angiva. Det gäller att finna en formulering, som på en gång medger ingripande på ett tidigt stadium och innebär så ringa risk för godtycklig behandling som möjligt. Såvitt utskottet kunnat finna, är den i fråga om sedeslös ungdom särskilt stadgade förutsättningen — uppenbar fara för underlåtenhet att framdeles ärligen försörja sig — ur båda nämnda synpunkter mindre tillfredsställande. Frågan torde böra bli föremål för förnyat övervägande från Kungl. Maj:ts sida.

Vad angår yrkandet av fröken Hesselgren om hemställen till Kungl. Maj:t, att därest förevarande lagförslag ej antages, Kungl. Maj:t skulle för 1932 års riksdag framlägga förslag om ändring av lösdrivarlagens tillämpningsområde till att avse allenast personer över 21 år, vill utskottet framhålla, att om en reformerad lösdrivarlagstiftning inom den närmaste framtiden kan förväntas bli genomförd, tillräcklig anledning torde saknas att dessförinnan i denna punkt vidtaga någon ändring. Synes åter en revision icke för närvarande kunna åvägabringas, vill utskottet förorda ett övervägande, om icke en reform, som allenast tager sikte på kategorierna mellan 18 och 21 år, snarast möjligt borde komma till stånd. Vikten av att ingripa på ett tidigt stadium och därigenom öka utsikterna för ett tillrättaförande är allmänt erkänd. Enighet råder också därom, att nuvarande lösdrivarlag erbjuder alltför ringa möjlighet till uppfostrande och eftervårdande verksamhet. Särskilt hava olägenheterna av den bestående ordningen framträtt med hänsyn till de unga, något som bland annat kommit till uttryck i en obenägenhet hos myndigheterna att tillämpa lösdrivarlagen å dem. Enligt utskottets tanke skulle ett ej oväsentligt steg till vinnande av bättre förhållanden på detta område tagas, därest de unga uteslötes från behandling jämlikt lösdrivarlagen och i stället bleve föremål för uppfostrande verksamhet enligt en lagstiftning om ungdomsvård. Helt visst kan det förväntas, att dessa synpunkter bli föremål för beaktande vid lagstiftningsfrågans fortsatta behandling.

3. Organet i första instans.

I det föregående har utskottet under rubriken »Förslaget i allmänhet» förklarat sig icke kunna tillstyrka inrättandet av de föreslagna nya myndigheterna och i samband därmed omnämnt, att vissa uppslag framförts till lösning av organisationsfrågorna i närmare anslutning till de bestående förhållandena. Utskottet får nu redogöra för dessa uppslag, därvid början göres med organet i första instans.

Ändamålet med Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av skyddsnämnder har varit att bereda inflytande åt ett lekmannaelement vid behandlingen av nu

Utskottet.

ifrågavarande ärenden. Därigenom skulle vid sidan av rena ordnings- och säkerhetssynpunkter även den allmänna medborgaruppfattningen få göra sig gällande vid frågornas avgörande. Å andra sidan skulle lekmännen genom en dylik anordning bliva i tillfälle att erhålla kännedom om innebörden av den samhällsskadliga livsföring, varom här är fråga. Upptagandet i nämnden av ett lekmannelement skulle vidare kraftigt främja nämndens möjligheter att med utsikt till framgång vidtaga hjälpåtgärder.

Såsom utskottet i det föregående framhållit, bör ytterligare övervägande ske, huruvida icke de synpunkter, som sålunda varit vägledande, väsentligen kunna vinna beaktande utan en så betydande förändring av rådande system som i propositionen föreslagits. Av vad utskottet förut anfört framgår, att beslutanderätten i dessa frågor enligt utskottets mening alltjämt bör tillkomma lands- eller stadsfiskal eller däremot svarande befattningshavare. För ett tillgodoseende av nyss berörda synpunkter torde det icke vara nödvändigt, att lekmän äga medbeslutanderätt i ärendena, utan det synes i hudsak vara tillfyllest, att de äga deltaga i ärendenas behandling och yttra sina meningar till protokollet. Dessa lekmän, lämpligen två till antalet, skulle i regel kunna hävda allmänna medborgarsynpunkter med i stort sett samma framgång som skyddsnämndens motsvarande ledamöter. Skulle lands- eller stadsfiskalen icke beakta den mening, lekmännen framfört, utan i strid därmed exempelvis besluta ärendets överlämnande till högre myndighet för meddelande av förordnande om intagning å allmän arbetsanstalt, skulle denna myndighet få kännedom om den avvikande meningen och vara i tillfälle att taga hänsyn till densamma. Möjligheterna för lekmännen att erhålla inblick i ärendenas beskaffenhet och att främja hjälpverksamheten äro tydligen lika stora, vare sig de äga deltaga i avgörandena eller icke.

Vad angår sättet för utseende av dessa lekmän, är det naturligen av vikt att såvitt möjligt undvika en ökning av antalet kommunala förtroendemän. Utskottet vill ifrågasätta, om icke lekmännen kunde utgöras av ledamöter utav en redan bestående nämnd, närmast fattigvårdsstyrelse, vilka ledamöter i dylikt fall skulle tillkallas av vederbörande förhållsledare; gällde ärendet kvinna, borde en av de tillkallade utgöras av kvinnlig ledamot av fattigvårdsstyrelsen. Skulle en dylik anordning befinnas lämplig, finge å landet bestämmelser meddelas om den kommun inom landsfiskalsdistriktet, från vilken tillkallandet borde äga rum. I allmänhet torde det ligga närmast till hands att tillkalla ledamöter från den kommun, där landsfiskalen är bosatt. Avser ingripandet någon, som bor i kommun, tillhörande landsfiskalsdistriktet, kan möjligen tillkallandet ske från denna kommun, även om den är en annan än landsfiskalens hemkommun; därigenom skulle utredningen i ärendet som regel underlättas. Måhända borde möjlighet beredas för större kommuner att utse särskilda lekmän att deltaga i handläggning av nu förevarande ärenden.

Såsom framgår av vad utskottet förut anfört, bör en vanartslag enligt utskottets åsikt hava avseende allenast å dem, som fyllt 21 år. Befinnes denna åsikt böra vinna beaktande, uppkommer icke fråga om särskilt organ för dem, som ej uppnått nämnda ålder.

4. Organet i andra instans.

Enligt såväl gällande lag som förslaget tillkommer det organet i andra instans att besluta om intagande å allmän arbetsanstalt. Då ett dylikt beslut innebär ett frihetsberövande, ligger det tydligen stor vikt uppå, att detta organ utgöres av en myndighet, åt vilken avgörandet av sådana frågor med tillförsikt kan anförtros. Det är främst ur denna synpunkt, som förslaget om inrättande av särskilda domstolar, skyddskollegierna, tillkommit. Emellertid torde kraven å rättssäkerhet kunna tillgodoses utan en sådan nyorganisation.

En anordning i anslutning till redan bestående organ har förordats i motionerna av herr Möller m. fl. och herr Hansson i Stockholm m. fl. Enligt detta förslag, som ansluter sig till en inom lagrådet ifrågasatt utväg, skulle en specialdomstol inrättas på det sättet, att rådhusrätterna i residensstäderna förstärktes med fyra, eventuellt tre bisittare. Utskottet delar emellertid de betänkligheter, som föredragande departementschefen uttalat beträffande nämnda uppslag. Departementschefen har anfört, att en anordning sådan som den föreslagna torde kunna befaras lätt föranleda den uppfattningen, att här vore fråga om straffrättslig behandling och påföljder å brott. Därtill komme, att möjligheten att erhålla den lämpligaste ordföranden bleve så avsevärt beskuren. Mot den sålunda ifrågasatta utvägen har departementschefen jämväl anmärkt, att rådhusrätten i dessa mål skulle bestå av icke mindre än sju ledamöter, något som ur olika synpunkter förefölle föga rationellt. Sistnämnda anmärkning kan icke riktas mot motionärernas förslag, försåvitt detsamma innebär, att den föreslagna specialdomstolen skulle bestå av ordföranden i dylik rådhusrätt jämte fyra, eventuellt tre särskilda bisittare. I sådant fall må erinras, att förslaget knappast kan sägas innebära ärendenas förläggande till en förstärkt rådhusrätt utan snarare deras hänförande till en särskild domstol med viss domare såsom självskriven ordförande. Det synes emellertid med fog kunna sättas i fråga, huruvida ordförandeskapet i en sådan domstol kan åläggas nämnda domare såsom en skyldighet. Att märka är slutligen, att i en ny processordning rådhusrätter måhända icke komma att finnas i alla residensstäder.

Utskottet har för sin del kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl tala för att ärendena i andra instans förläggas till länsstyrelserna; poliskamrarna torde däremot i princip icke böra bibehållas vid denna funktion. Såvitt utskottet kunnat finna, har utredningen i ärendet icke ådagalagt, att sådana missförhållanden råda i fråga om den behandling, som ägnas lösdrivarmålen av länsstyrelser, att ett systemskifte bör äga rum. De betydande omläggningar av proceduren i dessa ärenden, som föreslogos i förra årets proposition och i huvudsak synas förtjänta av genomförande, äro otvivelaktigt ägnade att öka länsstyrelsernas möjligheter att få en fullständig och tillförlitlig utredning till stånd och därigenom erhålla en säkrare grundval för besluten. Av nyheterna i berörda avseende må särskilt nämnas offentlighet i förhandlingarna i viss utsträckning, rätt för den inför länsstyrelsen inställde att erhålla kostnadsfritt biträde, förhör inför länsstyrelsen med utomstående personer, vittnesförhör vid domstol

Utskottet.

samt särskild förundersökning. För åstadkommande av ytterligare rättssäkerhet synes det böra övervägas, om icke ett fortskridande på den sålunda beträdda vägen borde ske. Måhända kunde det befinnas lämpligt att i all den utsträckning, förhållandena det medgiva, ersätta vittnesförhör vid domstol med vittnesförhör vid länsstyrelserna själva, något som vissa länsstyrelser vid den under hösten 1930 avvägbragta utredningen betecknat som önskvärt medan andra åter icke funnit en ändring härutinnan påkallad. Vidare må ifrågasättas, huruvida icke på ett eller annat sätt en förstärkning av länsstyrelserna vid dessa ärendens handläggning kunde genomföras. Sålunda synes det kunna vara av värde, om en läkare erhöle tillfälle att deltaga i handläggningen och med sin sakkunskap bidra till ärendenas rätta bedömande. Kunde denna uppgift anförtros åt provinsialläkare eller annan läkare såsom en tjänsteuppgift, behövde större kostnad därigenom icke uppkomma. Av vikt torde det ock vara, att inflytande beredes åt ett lekmannelement, varigenom jämväl i denna instans det allmänna medborgaromdömet kunde komma till uttryck. Huru läkaren och lekmannen skulle utses, därom kunna naturligen råda olika meningar. Lämpligast vore måhända, att läkaren utsåges av Kungl. Maj:t samt lekmannen av landsting och stadsfullmäktige i städer, som ej deltaga i landsting. Beslutanderätten inom länsstyrelsen torde böra utövas på sätt som hittills, men läkaren och lekmannen torde böra äga rätt att yttra sina meningar till protokollet, därest dessa skulle avvika från länsstyrelsens beslut.

Då utskottet sålunda anser länsstyrelserna böra utgöra organ i andra instans i berörda ärenden, har utskottet förutsatt, att länsstyrelserna därvid erhålla en sammansättning, som fullt motsvarar den stora betydelse, dessa ärenden äga såväl för samhället som för den enskilde. En särskild anledning för utskottet att framhålla detta utgöra de i propositionen (s. 60—61) för år 1929 och tiden $\frac{1}{11}$ — $\frac{31}{10}$ 1930 lämnade uppgifterna rörande länsstyrelsernas sammansättning vid avgörandet av mål, däri fråga varit om ådömande av tvångsarbete. Under denna tid hava landshövdingarna praktiskt taget icke själva deltagit i avgörandet av berörda mål. År 1929 uppgick antalet sådana mål i hela riket till 228. I allenast 6 av dessa måls behandling hava landshövdingarna deltagit. Motsvarande siffror för de tio första månaderna av år 1930 utgjorde 209 respektive 7. Föredragande har i regel varit länsassessor, någon gång landssekreterare samt i ett par län länsnotarie eller extra länsnotarie. Enligt landshövdinginstruktionen utövas i dessa ärenden länsstyrelsens beslutanderätt, då landshövdingen icke deltagit i ärendes behandling, av föredraganden jämte viss tjänsteman från landskontoret. Vid skiljaktiga meningar mellan dem gäller föredragandens såsom länsstyrelsens beslut.

Med hänsyn till de uppgifter, som sålunda lämnats, anser sig utskottet böra framhålla, att länsstyrelserna även vid tillämpningen av nu gällande lag böra hava en för ärendenas riktiga avgörande så betryggande sammansättning som möjligt. Utskottet tillåter sig uttala önskvärdheten av att Kungl. Maj:t ville ägna denna fråga sin uppmärksamhet.

En särskild ställning i förevarande hänseende intager överståthållarämbetet i Stockholm, som på en gång motsvarar länsstyrelse och poliskammare. Ärendena avgöras av poliskammaren, men kammaren utgör en avdelning av överståt-

hållarämbetet. Beslutanderätten i poliskammaren tillkommer en ensam person, förste polisintendenten. Därest länsstyrelserna i en ny lag bibehållas såsom organ i andra instans, synes det utskottet böra tagas under övervägande, huruvida poliskammaren i Stockholm vid behandlingen av förevarande ärenden bör erhålla en förändrad organisation. Att poliskammaren äger en fullt lämplig sammansättning är så mycket viktigare som antalet mål i Stockholm är högst betydande. Under år 1929 utgjorde sålunda antalet mål, däri fråga varit om ådömande av tvångsarbete, i hela riket 549, varav 159 belöpte å Stockholm. Antalet mål, däri beslutet avsett tvångsarbete, utgjorde under samma tid i hela riket 388, därav 133 i Stockholm. Mer än $\frac{1}{3}$ av samtliga tvångsarbetsdomar i riket meddelades följaktligen av poliskammaren i Stockholm.

5. Polismaktens medverkan vid ingripande enligt lagen.

Frågan om polismaktens medverkan vid ingripandet enligt lagen äger nära samband med det sätt, på vilket ärenden bringas under vederbörande organs prövning. För närvarande anhängiggöres ett ärende på det sättet, att den, om vilken är fråga, såsom anhållen inställes inför lands- eller stadsfiskal genom polisman eller tillsyningsman över bettlare. Enligt 2 § av gällande lösdrivarlag *må* den, som beträdes med lösdriveri, anhållas; anhållandet är således icke obligatoriskt.

Gällande
rätt.

I propositionen göres i fråga om formen för ingripandet skillnad, allteftersom fråga är om sedeslösa och andra. Beträdes annan än sedeslös med vanart, skall han inställas av polisman inför vederbörande nämnd för undergående av förhör; är det erforderligt, må han anhållas i avbidan på nämndens beslut i ärendet. Vad åter beträffar sedeslösa, *inställes* icke vederbörande inför nämnd utan *kallas* till inställelse. Åtlydes ej kallelse, kan hämtning ske. Nämnden antages erhålla kännedom om fall av sedeslöshet genom anmälan från vissa kommunala nämnder och polismyndigheten. Anhållande av sedeslös person förekommer enligt förslaget endast, om uppgift angående namn, ålder eller bostad saknas och detta ej kan utrönas utan att förhör äger rum samt anhållande härför är erforderligt. Vederbörande nämnd kan också av sig själv upptaga ärende om vidtagande av åtgärder enligt lagen. I dylikt fall *kallas* den, om vilken är fråga, till inställelse, vare sig det är en sedeslös person eller annan.

Propositio-
nen.

I motionerna av herr Möller m. fl. och herr Hansson i Stockholm m. fl. framhålls, att bestämmelsen om *inställande* genom polisman som en förstahandsåtgärd borde utbytas mot ett *inkallande* och inställelse ske först vid uraktlåtenhet därav.

Motionerna.

De bestämmelser, som i förevarande avseende meddelats i förslaget, synas utskottet vara av beskaffenhet att kunna i princip godtagas. Vad angår nyssberörda motionsvis framställda anmärkning, vill utskottet erinra, att liknande uttalanden gjordes i vissa i fjol väckta motioner. Föredragande departementschefen har därom anført, att det icke syntes lämpligt att gå så långt i mildrande

Utskottet.

riktning, som då föreslagits. Bland nu ifrågavarande personer finnas — yttrar departementschefen — ej sällan verkligt farliga typer, beträffande vilka särskilt skonsam behandling ej är på sin plats. Den uppfattning, som sålunda uttalats, delas av utskottet.

6. De föreslagna åtgärderna. Anstaltsvården m. m.

Gällande rätt.

De åtgärder, som för närvarande förekomma enligt lösdrivarlagen, inskränka sig i huvudsak till meddelande av skriftlig varning, som kungöres i polisunderrättelser, samt dom å tvångsarbete från och med en månad till och med tre år. Vid sidan av lagen har emellertid utbildat sig ett system med enskilda varningar, närmast på grund av det officiella varningsförfarandets olämplighet. En sådan varning har nämligen befunnits innebära ett brännmärkande av den varnade, som försvårar återgången till ett hederligt liv. Rörande anstaltsvården äro jämförelsevis få bestämmelser meddelade i lagen; de avse väsentligen tvångsarbetarnas fördelning efter vissa grunder samt deras skyldighet att fullgöra anvisat lämpligt arbete. Efter frigivningen skall tvångsarbetaren i regel förpassas till sin hemort. Viss anmälningsskyldighet till polisen är stadgad; bland annat skall den frigivne under särskilda förutsättningar anmäla bostad och försörjningsmedel.

Propositionen.

I dessa delar medför propositionen viktiga nyheter. Den skriftliga varningen avskaffas. I stället tilldelas vederbörande en muntlig förmaning att föra ett ordentligt liv, därvid erinran göres om de påföljder, som eljest kunna inträda för honom. Enligt förslaget skola vidare hjälpåtgärder företagas i syfte att bereda honom tillfälle att efter förmåga ärligen försörja sig och föra ett ordentligt liv. Utförliga anvisningar meddelas i förslaget rörande de olika hjälpåtgärder, som kunna komma i fråga. De viktigaste av dem äro arbetsanskaffning och beredande av personligt stöd genom övervakning. För att möjliggöra anskaffande av arbete har det varit meningen att inrätta särskilda allmänna arbetsföretag. I 1930 års proposition beräknades antalet arbetsplatser härvid till 80 och den årliga kostnaden till 100,000 kronor. På det att icke kostnader för resa till arbetsplats skulle hindra antagandet av erbjudet arbete, har avsikten varit att bidra med statsmedel till dessa kostnaders bestridande. För detta ändamål och för täckande av vissa andra utgifter beräknades i 1930 års proposition ett belopp av 30,000 kronor om året. Förslaget företer vidare den nyheten i förhållande till gällande lag, att frivilligt ingående å allmän arbetsanstalt kan medgivas.

Den tvångsåtgärd, som enligt förslaget får vidtagas, består i förordnande om intagande å allmän arbetsanstalt. Dylig åtgärd kan i regel icke ifrågakomma, såframt icke hjälpåtgärder visat sig gagnlösa. En motsvarighet till villkorlig dom är införd, i det att anstånd kan medgivas med verkställighet av förordnande om intagande å arbetsanstalt. I sådant fall är övervakning obli-

gatorisk under en provotid av två år. I förordnandet utsättes icke tiden för anstaltsvistelsen. Denna avgöres av anstaltens styrelse och beror å den intagnes uppförande under anstaltsvistelsen. Han skall kvarhållas, till dess grundad anledning föreligger till antagande, att han efter utskrivning kommer att efter förmåga ärligen försörja sig och föra ett ordentligt liv. Utskrivning får ej ske tidigare än ett år efter intagandet, utan att synnerliga skäl därtill äro, och ej heller senare än tre år därefter. Under särskilda, ganska stränga förutsättningar kan anstaltsvistelsen utsträckas på obestämd tid. Beslut om sådant kvarhållande skall underställas prövning av socialstyrelsen, som enligt förslaget skall vara uppsiktsmyndighet över anstaltsväsendet. Då socialstyrelsen prövar beslut om kvarhållande å obestämd tid utöver tre år, skola i avgörandet deltaga, utom andra, två av Kungl. Maj:t särskilt förordnade ledamöter, av vilka den ene skall vara läkare med psykiatrisk utbildning och den andre vara eller hava varit ordinarie domare.

Rörande själva anstaltsvården meddelas vissa bestämmelser i syfte att möjliggöra ökad differentiering och en mera individualiserad behandling. I fråga om det arbete, till vilket de intagna skola hållas, är föreskrivet, att det bör så anordnas, att envar, i den mån det kan ske, får en sysselsättning, som för hans tillrättaförande och framtida försörjningsmöjligheter finnes tjänlig. För anstaltsvårdens rationella ordnande har departementschefen, på sätt förut angivits, funnit särskild utredning påkallad.

Ett nytt institut utgör den s. k. försökspermissionen, varigenom övergången till hederlig självförsörjning avses skola underlättas. Såväl då försökspermission beviljas som då utskrivning sker, skall arbete såvitt möjligt anskaffas åt den permitterade eller utskrivne. Bestämmelserna i gällande lag om förpassning till hemorten och om skyldighet att anmäla bostad och försörjningsmedel m. m. äro avskaffade. Övervakning skall som regel anordnas vid försökspermission och förekommer vid utskrivning, där så prövas nödigt.

Ett genomförande av nu omnämnda hjälpåtgärder och av den eftervårdande verksamhet, som enligt förslaget skall följa å anstaltsvistelse, bygger i stor utsträckning på medverkan av frivilliga hjälporganisationer. Betydelsen härav har kommit till uttryck i flera bestämmelser i förslaget såsom angående skyldighet för myndigheterna att anlita dylika organisationer och söka samarbete med dem. För att bereda organisationerna möjlighet att uppfylla de krav, som enligt lagstiftningen ställas på dem, har i förslaget förutsatts, att deras verksamhet skulle ekonomiskt understödjas av staten, för vilket ändamål förra årets proposition räknade med ett årligt anslag av 75,000 kronor. Huru detta skydds- och hjälparbete lämpligen skall kunna anordnas för att ernå största möjliga effektivitet, har ansetts böra bero på särskild utredning.

Av motionerna berör allenast en, nämligen den av herr Ekman väckta, propositionen i nu ifrågavarande del och blott såvitt angår en detalj. Motionen går nämligen ut på införande i lagen av bestämmelse därom, att vid allmän arbetsanstalt skall finnas anställd en särskild person att biträda vid arbetsanskaffning med rätt till ersättning av statsmedel för resor i tjänsten.

Motionerna.

Utskottet. De principer, enligt vilka förslaget i dessa delar är lagt, synas utskottet i huvudsak vara av beskaffenhet att kunna godtagas. Varken i motioner eller i den offentliga diskussionen har någon egentlig meningsskiljaktighet rörande dessa principer yppat sig. Beträffande nyheten i förslaget, att relativt obestämda interneringstider skola införas, vill utskottet betona, att en förutsättning härför är, att anstaltsvården anordnas på ett sätt, som är fullt lämpligt ur de synpunkter, vilka legat till grund för förslaget i denna del.

Vad angår yrkandet i herr Ekmans motion, vilket som nämnts berör en detalj, anser sig utskottet icke nu böra göra annat uttalande, än att vid den utredning rörande anstaltsvården, som i samband med en ny lagstiftnings genomförande lärer komma till stånd, detta yrkande torde böra bliva föremål för närmare prövning.

7. Särskilda åtgärder mot s. k. tattare och zigenare.

Utskottet. Då det gällt att skydda samhället mot kringstrykande individer, har särskild uppmärksamhet sedan gammalt ägnats åt s. k. tattare och zigenare. 1922 års betänkande innehåller också vissa förslag till åtgärder emot ifrågavarande personer, och jämväl i 1926 års betänkande har detta spörsmål upptagits till behandling. Emellertid har frågan sedermera varken i 1929 års förslag eller i någon av propositionerna blivit berörd. Ehuru utskottet beaktar de stora svårigheter, varmed ett effektivt bekämpande av tattarnas och zigenarnas lösdriveri är förenat, vill utskottet likväl, med hänsyn till den otrygghet förekomsten av dessa element särskilt på vissa ställen å landsbygden medför, framhålla önskvärdheten av att frågan om vidtagande av särskilda åtgärder mot dem upptages till övervägande.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;

B) att motionerna I: 218 och II: 387 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A);

C) att motionerna I: 233 och II: 391, i den mån de icke kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

D) att motionen I: 234, i den mån den icke kan anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

E) att motionen I: 235, i den mån den icke kan anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

F) att motionen II: 396, i den mån den icke kan anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 maj 1931.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow, von Geijer, Hagman, Petrén**, *Norman, P. Sandström* och *Granström*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Magnusson* i Skövde**, *Hage, Wallerius, Andersson* i Rasjön, *Johanson* i Hallagården, *Petersson* i Lerbäcksbyn och *Olovson* i Västerås.

* Deltagit i behandlingen av förslaget i allmänhet men ej närvarande vid utlåtandets justering. I ärendets behandling i övrigt har fröken *Hesselgren* deltagit.

** Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

A) Vidkommande utskottets hemställan under A):

av herrar *Granström* och *Andersson* i Rasjön, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka propositionen.

B) Vidkommande motiveringen till utskottets hemställan under A)

1. beträffande motiveringen i dess helhet:

av herrar *Hagman* och *Magnusson* i Kalmar, vilka anfört:

Vi biträda utskottets hemställan om avslag å den föreliggande propositionen, ehuru på helt andra grunder än dem som för majoriteten av utskottets ledamöter varit avgörande. Tidpunkten bör nämligen enligt vår mening numera vara kommen att avskaffa den speciallagstiftning, som innefattas i lagen om lösdrivares behandling av den 12 juni 1885. Såsom denna lagstiftning särskilt under tidigare år tillämpades, drabbades i huvudsak allenast medellösa personer av de föreskrifter, som densamma innehåller. Även om en betydligt humanare anda präglar det nu föreliggande förslaget till vanartslag, så torde verkningarna i allmänhet bliva likartade. Det lär i själva verket vara ett hart när olösligt problem att inrätta institutioner, som skola både vara uppfostrande och bestraffande. I tider av omfattande oförvårdad arbetslöshet torde det vara svårt att avgöra vilka som »undandraga sig att efter förmåga

ärligen försörja sig», då arbete för många icke under några förhållanden står att uppbringa. Samhällets samtliga medlemmar böra, i den mån de utföra *handlingar* vilka strida mot gällande lagar, bestraffas på likartat sätt och vid samma rättsinstanser.

Däremot vilja vi förorda sådana anordningar, att arbete och utkomst kunna beredas alla arbetsföra personer. Personer, som av olika anledningar i fysiskt och psykiskt hänseende äro defekta, böra hjälpas och omhändertagas på lämpligt sätt. De arbetsföra men arbetsovilliga och ouppfostringsbara få försörja sig med tvångsarbete, som emellertid lika bra torde kunna ådömas av de vanliga domstolarna som av speciella organ.

Beträffande de sedeslösa hava förslaget formuleringar erhållit en sådan avfattning, att kvinnorna icke särskilt äro utpekade. Intet tvivel torde emellertid råda därom, att även den föreslagna nya lagstiftningen komme att så gott som uteslutande drabba kvinnorna. Vi ansluta oss till utskottets mening, att personer intill fyllda 21 år böra behandlas efter en utvidgad barnavårds- och ungdomsvårdslagstiftning. Några stadganden rörande till myndig ålder komma människors sedliga vandel torde icke kunna göras effektiva. Hittillsvarande system, att några prostituerade emellanåt förpassas till statens tvångsarbetsanstalter, lär varken förhindra andra liktänkande som ännu gå fria att fortsätta sin livsföring eller göra de internerade bättre, till dess de åter måste släppas. Verkliga kännare av hithörande förhållanden förklara också de s. k. »Landskronaresorna» såsom fullkomligt betydelselösa ur uppfostringssynpunkt. I den mån möjligheter föreligga att återupprätta sedeslösa personer, synes detta böra ske genom stödande av den enskilda hjälpverksamheten på förevarande område. I varje fall synes ingripande, som skall hava utsikt till framgång, böra begränsas till den som frivilligt söker stöd för en ny livsföring. Ungdomens skyddande mot förledande till otukt liksom även uppfordran till otukt, som väcker anstöt å allmän plats eller stör närboende, torde böra beivras genom bestämmelser i strafflagen. Äldre och oförbätterliga prostituerade, som icke kunna taga hand om sig själva och utgöra en fara för sin omgivning, måste beredas nödig asylvård.

2. beträffande särskilda delar av motiveringen:

a. i fråga om avdelningen I i utskottets utlåtande (s. 23)

1) av herr *Petrén*.

2) av herrar *Norman*, *Hage* och *Olovson* i Västerås, vilka ansett, att utskottets eget yttrande i denna del bort hava följande lydelse:

De nu — — — — (lika med utskottet s. 23) — — — — med ärendet.

Utskottet har — — — — (lika med utskottet s. 24) — — — — i landsting.

Det förslag till organisation, som sålunda framlagts, har blivit föremål för anmärkningar såväl i motionerna av herr Reuterskiöld m. fl, och herr Lindgren

m. fl. som i motionerna av herr Möller m. fl. och herr Hansson i Stockholm m. fl.

Emellertid finner sig utskottet i denna punkt rörande inrättandet av de omnämnda skydds nämnderna ej kunna ställa sig helt avvisande till tanken på tillskapandet av samhällsorgan av den typ, som det här är fråga om. Orsaken till detta utskottets ställningstagande är bl. a. den, att den nuvarande allt för polisbetonade behandlingen av de element, som falla under en lösdrivare- eller vanartslag, enligt utskottets mening bör utbytas mot en behandling, där de *sociala* synpunkterna, d. v. s. strävan att hjälpa och uppfostra, få i högre grad göra sig gällande. Enda sättet att nå detta mål torde vara att inrätta vissa nämnder eller att använda sig av redan befintliga sådana, i vilka polisinflytandet kan i avsevärd mån skjutas åt sidan.

Men härvidlag anser utskottet, att ej ens de i propositionen föreslagna nämndernas sammansättning är sådan, att den kan godtagas.

Utskottet har härmed kommit in på frågan, huru organisationen för tillämpande av lagen bör vara beskaffad. Inom utskottet hava framförts vissa uppslag till frågans lösning i närmare anslutning till de bestående förhållandena än enligt propositionen är fallet. Att nu i alla enskildheter avgöra, huru myndigheterna i första och andra instans skola vara anordnade, lär emellertid icke vara lämpligt. För ett allsidigt bedömande av detta spörsmål erfordras nämligen en undersökning av samtliga därpå inverkan omständigheter, som utskottet icke varit i tillfälle att åvägbringa.

Med hänsyn — — — — (lika med utskottet s. 25) — — — — till propositionen.

I syfte — — — — (lika med utskottet s. 25) — — — — lagstiftningens revision.

b. i fråga om avdelningen II i utskottets utlåtande (s. 26):

av herr *Norman* och fröken *Hesselgren* samt herrar *Hage* och *Olovson* i Västerås, vilka ansett, att utskottets eget yttrande vid nedan angivna punkter bort hava följande lydelse:

vid punkt 1 a (lagstiftningens tillämplighet å personer över 21 år, andra än sedeslösa):

I fråga om lagstiftningens tillämpning å personer över 21 år anser utskottet, att särskild betydelse vid lagstiftningen bör läggas å anordnandet av uppfostrande och hjälpande verksamhet. Ur denna synpunkt förefalla de materiella bestämmelserna i förslaget, i vad de gälla andra än sedeslösa, i huvudsak vara lämpliga. Utskottet vill härvid ytterligare understryka propositionens uppfattning, att den felande skall intagas å allmän arbetsanstalt, *endast* då hjälpåtgärder finnas gagnlösa. Då tiden för anstaltsvården i allmänhet kan antagas bliva längre än nu samt en eftervärdande verksamhet enligt förslaget skall komma till stånd, torde ett omhändertagande av sådan art som förslagets hava utsikt att uppvisa bättre resultat än det nu-

varande tvångsarbetet. I fråga om de klart oförbätterliga individerna bereder förslaget därjämte vissa möjligheter till asylvård å obestämd tid. Det syfte, som lagstiftningen främst bör hava, nämligen självförsörjningsarbetets framtvingande, torde ock i själva verket främjas av förslagets bestämmelser. En viktig hjälpåtgärd är arbetsanskaffningen, vilken dock i en tid av stor arbetslöshet torde möta stora svårigheter att effektivt genomföra och som icke bör läggas så, att den ordinära arbetskraften inom respektive yrken tränges tillbaka från möjligheten att skaffa sig arbete. En annan åtgärd, som tillgripes, därest hjälpåtgärd ej leder till rättelse, är intagande å allmän arbetsanstalt. Bägge dessa åtgärder taga just sikte på övervinnande av den ovillighet till arbete, som vederbörande ådagalagt.

Vad angår den omfattning en vanartslagstiftning, — — — — — (lika med utskottet s. 28) — — — — — visa sig godtagbar.

vid punkt 1 b (lagstiftningens tillämplighet å personer över 21 år, de sedeslösa):

Att samhället måste söka på verksamt sätt skydda sig mot sådant sedeslöst leverne, som avses med bestämmelserna i 3 § under 1 av vanartslagen, är utan vidare tydligt. Utskottet biträder för sin del den uppfattning, som kommit till uttryck i ovannämnda motioner, att ett dylikt skydd bäst skulle kunna realiserars med tillämpning av redan befintliga strafflagsbestämmelser eller nya sådana på sätt som redan skett och tillämpats i ett flertal andra länders lagstiftning.

Vad beträffar *tillrättaförande* av de sedeslöst levande, vill utskottet som sin principiella uppfattning hävda, att stadganden rörande till myndig ålder komna människors *sedliga vandel* ej ha sin plats i en vanartslag. Ingripande mot ett *osedligt levnadssätt* kan, när det gäller myndiga människor, aldrig undgå att bli godtyckligt och dessutom ineffektivt. Erfarenheten från Landskrona torde ge vid handen, att en tvångsinternering av den art, som nuvarande lag föreskriver, ger föga resultat i förhållande till därmed förenade kostnader och ej heller såsom avskräckningsmoment har större verkningar. De hjälpåtgärder, som samhället här bör tillgripa, böra vara av den art, att individens egen vilja att ändra sitt levnadssätt, kommer med som den starkaste drivkraften. Den enda vägen att åstadkomma detta anser utskottet vara, att samhället kraftigt stöder den enskilda hjälpverksamheten. Det yttersta hotet om inspärning, som enligt vissa uttalanden skulle vara av behovet påkallat, torde förefinnas i de många möjligheter till rättsligt ingripande, som strafflagen redan lämnar. Därtill kommer möjligheten att omyndigförklara sådana element bland här ifrågavarande lösdriveriklientel, som äro mer eller mindre otillräkneliga. Enligt socialstyrelsens undersökningar skulle en ej oväsentlig del av de sedligt förkomna kvinnorna just utgöras av sådana individer. Ett omhändertagande av dessa torde ur så väl deras egen som samhällsskyddets synpunkt vara fullt berättigat. En förmyndare, som enligt lagen har »att sörja för myndlingens person i den mån det med hänsyn till

grunden för omyndighetsförklaringen eller eljest finnes nödigt», har ju i sin hand att ge all den individuella behandling, som vanartslagen förutsätter skolaske, innan interneringsförfarande tillgripes, och under former, som för den omhändertagne torde vara mera hjälpande.

vid punkt 3 (organet i första instans):

Ändamålet med — — — — (lika med utskottet s. 33) — — — — vidtagna hjälpåtgärder.

Utskottet anser emellertid, att ett ytterligare övervägande bör ske, huruvida icke de synpunkter, som sålunda varit vägledande, även kunna vinna beaktande utan ett så långt gående framskapande av *nya* samhällsorgan, som i propositionen föreslås.

I denna fråga — huru samhällsorganet i första instans bör anordnas — sammanfaller utskottets uppfattning med de riktlinjer för frågans lösande, som framförts i ovannämnda motioner av herr Möller m. fl. och herr Hansson i Stockholm m. fl., där det heter:

»Även på en annan punkt, nämligen i fråga om organet i första instans, när det gäller vuxna personers behandling, eller de s. k. skyddsnämnderna, gjordes det i vår [i fjol väckta] motion vissa erinringar. Sålunda framhölls det olämpliga i att, på sätt som i propositionen föreslagits, inrätta hundratals nya nämnder, av vilka en mängd skulle komma att 'mala tomt', då lösdriveri och prostitution närmast äro storstadsföreteelser, som på en del håll i landsorten icke förekomma i någon nämnvärd utsträckning. Vi erinrade om de krav på centralisation å den sociala hjälpverksamhetens område, som från skilda håll rests under de senaste åren. I stället förordade vi det förslag till anordning av organ i första instans för behandling av ärenden av ifrågasvarande art, som inefattades i 1929 års betänkande, enligt vilket förslag en särskild nämnd blott skulle inrättas i större städer, medan tillsättandet av dylikt organ i annan kommun var fakultativt. I de kommuner, där särskilt organ ej funns, skulle ifrågasvarande ärenden handläggas av kommunens fattigvårdsstyrelse, såvitt ej kommunen uppdroge befattningen därmed åt annan kommunal myndighet. Den ifrågasatta särskilda nämnden skulle uteslutande bestå av folkvalda ledamöter, och någon polisman skulle sålunda icke äga säte och stämma i nämnden.»

Utskottet anser alltså, att vid den fortsatta beredningen av detta spörsmål undersökning bör ske, om ej en lösning av frågan efter dessa riktlinjer vore möjlig och lämplig.

vid punkt 4 (organet i andra instans):

Enligt såväl — — — — (lika med utskottet s. 35) — — — — sådan nyorganisation.

En anordning i anslutning till redan bestående organ har förordats i motionerna av herr Möller m. fl. och herr Hansson i Stockholm m. fl. Enligt detta

förslag, som ansluter sig till en inom lagrådet ifrågasatt utväg, skulle en specialdomstol inrättas på det sättet, att rådhusrätterna i residensstäderna förstärktes med fyra, eventuellt tre bisittare.

Utskottet har på grund av de motiv, som anförts i propositionen och i nämnda motioner, kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl tala för, att ärenden i andra instans förläggas till annan myndighet än länsstyrelsen. Men utskottet anser sig icke kunna i detta sammanhang taga bestämd ståndpunkt till frågan, om andra instans lämpligen bör vara det nya organ, som av Kungl. Maj:t föreslagits — skyddskollegium — eller rådhusrätt i residensstad, förstärkt på visst sätt enligt vad som föreslagits i berörda motioner. Vägande skäl kunna anföras såväl *för* som *emot* det ena eller det andra av dessa bägge alternativ. Emellertid förefaller det utskottet, som om skälen för en lösning av denna organisationsfråga enligt de linjer, som uppdragits i nämnda motioner, vore starkare. Då nu i allt fall hela detta lagstiftningsspörsmål torde komma att upptagas till förnyad utredning, antager utskottet, att även denna fråga blir ytterligare prövad och övervägd under hänsynstagande till samtliga omständigheter, som kunna anses böra beaktas vid ett ståndpunktstagande i frågan.

vid punkt 5 (polismaktens medverkan vid ingripande enligt lagen):

Med hänsyn till den motivering, som anförts i nämnda motioner, anser utskottet, att även denna fråga bör bli föremål för förnyat övervägande.